

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Filozofická fakulta
Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

**EVANGELIZAČNÍ ČINNOST KŘESŤANSKÝCH MISIONÁŘŮ
V ZEMÍCH MIMO EUROAMERICKÝ PROSTOR V KONTEXTU MÍSTNÍ
KULTURY**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
OBOR: KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

Vypracovala:
BARBORA KNÍŽKOVÁ

Vedoucí práce:
Mgr. JAKUB HAVLÍČEK, Ph.D.

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškeré prameny, literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 29. března 2016

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především všem misionářům, kteří byli ochotni věnovat mi svůj čas a podílet se na vzniku tohoto výzkumu. Dále děkuji vedoucímu své práce, doktoru J. Havlíčkovi, za jeho odborné vedení, ochotu a trpělivost. V neposlední řadě chci poděkovat svým blízkým, kteří mě během psaní duševně podporovali a nosili mi jídlo.

ANOTACE

Práce je vytvořena na základě vlastního kvalitativního výzkumu, který se zaměřuje na evangelizační činnost současných křesťanských misionářů a jejich vztah ke kultuře, ve které působí. Skrze nasbíraná data a jejich analýzu se snažím popsat, jaká je současná náplň misijní činnosti, jaké evangelizační strategie misionáři používají a jak vnímají kulturní odlišnosti, se kterými se v terénu setkávají. Dále si výzkum klade za cíl popsat, jaké jsou celkové rozdíly mezi misijní činností různých křesťanských denominací. Konkrétně posuzuji rozdíly mezi katolickým a protestantským konceptem misie.

V teoretické části rozebírám, jak se křesťanská misie vyvíjela v historii a jak funguje dnes. Zabývám se také oficiálními církevními vyjádřeními o misijní činnosti.

KLÍČOVÁ SLOVA

Misie, evangelizace, misiologie, kultura, inkulturace/kontextualizace, etnocentrismus, kulturní relativismus

ANNOTATION

The thesis is based on my own qualitative research, which focuses on evangelistic strategies of contemporary Christian missionaries and their relationship with the culture they work in. I attempt to describe, through the collected data and their analysis, what is the description of the contemporary missionary works, what are the evangelistic strategies used by missionaries and how do missionaries view cultural differences they are confronted with during their field work. It also aims to diagnose what are the overall distinctions between the missionary works of different Christian denominations. I specifically describe the differences between Catholic and Protestant concept of missions.

In the theoretical part I discuss the historical evolving of Christian missions and also its contemporary functioning. I also deal with official church statements considering missions.

KEY WORDS

Mission, evangelization, missiology, culture, inculturation/contextualization, ethnocentrism, cultural relativism

Obsah

Úvod.....	7
Teoretická část.....	10
1. KŘESŤANSKÁ MISIE A JEJÍ PROJEVY	10
1.1. Evangelizace, misie a misiologie.....	10
2. HISTORICKÝ VÝVOJ MISIJNÍ ČINNOSTI.....	12
2.1. Misijní aktivity první církve.....	12
2.2. Misie ve středověku.....	13
2.3. Misie v raném novověku	14
2.4. Misie v 19. a 20. století a vliv kulturní antropologie.....	17
3. FUNGOVÁNÍ MISIE V SOUČASNOSTI.....	22
4. MISIE A KULTURA	25
Praktická část.....	29
5. ÚVOD K PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	29
6. CÍLE VÝZKUMU.....	29
7. METODOLOGIE A REALIZACE VÝZKUMU.....	30
7.1. Metoda výzkumu a výzkumný design.....	30
7.2. Výzkumný vzorek	32
7.3. Rizika výzkumu a etické aspekty	35
8. VÝSLEDKY VÝZKUMU	37
8.1. Příběh misionáře.....	37
8.2. Strategie evangelizace	43
8.3. Cíle misionáře.....	46
8.4. Misie a kultura	48
8.5. Závěr výzkumné části.....	53
Závěr.....	54
Použité prameny a literatura.....	55
Prameny.....	55
Bibliografie.....	56
Elektronické zdroje.....	57

Úvod

Evangelizační činnost křesťanských misionářů je zajímavý fenomén, jehož historii můžeme sledovat už od doby vzniku křesťanství v prvním století našeho letopočtu. Křesťanství je misijním náboženství samo o sobě. Tento jeho charakter bývá odvozován od Ježíšových slov zapsaných v Markově evangeliu: „Jděte do celého světa a kaďte evangelium všemu stvoření.“¹, nebo v Matoušově evangeliu: „Proto jděte. Získávejte učedníky ze všech národů.“² Toto tzv. *Velké poslání*³ je naprosto určujícím motivem pro věřící křesťany po celém světě a ve všech dobách, aby si nenechávali svou víru „jen pro sebe“, ale snažili se na ni obrátit další jedince.

Křesťanská misijní činnost od počátků své existence až po dnešní dobu samozřejmě zaznamenala nejrůznější změny a ne všichni misionáři pojímali své poslání stejným způsobem. Historický vývoj misie máme poměrně dobře zdokumentovaný. Co se na misii v průběhu věků měnilo především, byl přístup misionářů k evangelizovanému obyvatelstvu a strategie, kterými získávali konvertity. Velké rozdíly se potom objevovaly i ve stejné době mezi různými denominacemi.⁴

Misijní činnost se postupem času pochopitelně stala terčem kritiky, a to mimo jiné v důsledku rozvoje společenských věd.⁵ Její problematické aspekty si začali uvědomovat i misionáři sami, a misie tak byla vícekrát kritizována dokonce z řad křesťanů.⁶ Misie se ocitla na konci 20. století v krizi, která vedla mnohé její představitele k přehodnocení dosavadních přístupů. Dodnes se misiologům nepodařilo s touto krizí vyrovnat a zároveň ji nepodlehout.⁷ I přesto ale misie funguje a ve spoustě zemí dokonce vzkvétá.

Z různých pohledů se misii zabývají historikové (Jana Valtrová, Jiřina Kubíková, Norman Etherington), teologové (David Bosch, Pavel Ambros) i antropologové (Webb Keane, Dana L. Robert, John Barker). V maximální většině jejich publikací bývá ale

¹ Bible, Marek 16:15

² Bible, Matouš 28:19

³ Jedná se o teologický termín, poprvé byl v tomto kontextu použit v 17. století nizozemským misionářem Justiniánem von Weltzem, zpopularizoval ho později misionář Hudson Taylor. (CASTLEMAN, F. Robie. *The Last Word: The Great Commission: Ecclesiology*. *Themelios*. 2007, č. 32/3, s. 68-70. ISSN 0307-8388.)

⁴ Historickým vývojem misijních modelů se budu zabývat v kapitole *Historický vývoj misijní činnosti* této práce.

⁵ V této práci bohužel nemám prostor, abych se věnovala kritice misie z akademických řad. Detailně se tomuto tématu věnuje například Dana L. Robert ve své knize *Christian Mission*, v kapitole *Critiques of Missions*.

(ROBERT, Dana L. *Christian Mission*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 978-0-631-23619-1, s. 87-98.)

⁶ BOSCH, David J. *Dynamika křesťanské misie: dejiny a budúcnosť misijných modelov, 1. diel*. Praha:

Středoevropské centrum misijních studií, 2009. ISBN 978-80-903986-2-7, s. 14.

⁷ Tamtéž, s. 19.

rozebírána a kriticky hodnocena pouze historie misijní činnosti, v nejlepších případech je tento historický rozbor doveden do poloviny 20. století. Současným stavem misie, případně jakýmkoli výhledem do budoucna či diskusí o tom „jak by měla misie vypadat“, se dnes zabývají teologové, kteří ze svých konfesijních pozic diskutují oficiální stanoviska křesťanských církví. Mezi nejdůležitější autory musíme uvést Davida Bosche, Pavla Černého, Pavla Ambrose nebo Josefa Dolistu, z jejichž publikací v této práci vycházím. Antropologický úhel pohledu je ale v jejich dílech dle mého názoru nedostatečný.

I proto se ve své práci zabývám současnou křesťanskou misí působící v zemích mimo euroamerický prostor. Konkrétně se zaměřuji na problematiku misijní činnosti katolických a protestantských církví. Vybrala jsem si toto téma z několika důvodů. Zaprvé jsem sama věřící a praktikující křesťanka z protestantské církve, zadruhé jsem během svých studií strávila jeden rok na americké biblické škole *Christ for the Nations Institute*⁸ (denominace baptistů), která se na celosvětovou misi velice úzce zaměřovala. Kromě toho, že na této škole probíhaly programy a semináře školící budoucí misionáře, vysílala také studenty na několik krátkodobých misijních výjezdů do celého světa. Sama jsem se zúčastnila dvoutýdenního výjezdu do Amazonie, kde jsem si uvědomila závažnost vztahu misionářů k místní kultuře při práci v terénu.

Právě proto bych se nyní ráda zajímala o to, jací jsou dnešní aktivní misionáři, kteří žijí v globalizovaném světě a mají de facto neomezený přístup ke vzdělání a sdělovacím prostředkům. Mou hlavní výzkumnou otázkou tedy je evangelizační činnost křesťanských misionářů v zemích mimo euroamerický prostor v kontextu místní kultury. Dále se budu zajímat o to, jak se misionáři na své působení připravují, jaké evangelizační strategie používají, jaké mají cíle, ale především jak se toto všechno děje v kontextu místní kultury a ve vztahu k evangelizovanému obyvatelstvu. Zaměřím se pouze na tzv. vnější misii⁹ v zemích mimo euroamerický prostor, kde je křesťanství menšinovým náboženstvím. Činím tak proto, že mne zajímají zkušenosti a názory misionářů, kteří jsou formováni západní euroamerickou křesťanskou kulturou a nyní se ocitají „ve střetu“ s lidmi vycházejícími ze zcela jiného prostředí a náboženských tradic.

⁸ CHRIST FOR THE NATIONS INSTITUTE. About. *CFNI.org* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://cfni.org/explore-about/> (Název školy česky: „Kristus pro národy“)

⁹ Vycházím ze základního rozdělení misie na vnitřní (tj. „domácí“, misie ve své vlastní zemi či prostředí) a vnější (tj. „zahraniční“, misie v cizí zemi či prostředí). Takto misii dělí například protestantský teolog David Bosch. (BOSCH, David J. *Dynamika křesťanské misie: dejiny a budúcnosť misijných modelov, 1. diel*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2009. ISBN 978-80-903986-2-7, s. 22.)

Ve své práci opomínám misijní aktivity pravoslavné církve. Ačkoli by svou podstatou vlastně měly být součástí mého zájmu, nebudu se jimi vůbec zabývat, a to především z důvodu omezení záběru mého výzkumného tématu a zjednodušení procesu získávání informátorů pro praktickou část této práce.

V teoretické části práce se budu věnovat katolické a protestantské misii z antropologického a teologického pohledu. Budu vycházet z akademické literatury, ale v případě potřeby prezentovat církevní stanoviska použiji i teologické a konfesijní tituly. V textu se chci nejprve zabývat tím, co to je křesťanská misie. Dále nastíním její historický vývoj a současný způsob fungování. Poslední kapitolu věnuji problematice vztahu mezi misí a kulturou, budu se zabývat teoretickými koncepty etnocentrismu a kulturního relativismu a oficiálními názory teologů na tuto problematiku.

V praktické části budu prezentovat svůj kvalitativní výzkum, který jsem prováděla především na základě polostrukturovaných rozhovorů s katolickými a protestantskými misionáři – podrobně popíšu cíle výzkumu, výzkumný vzorek, zvolené metody, etické aspekty a nakonec výsledky výzkumu.

Teoretická část

1. KŘESŤANSKÁ MISIE A JEJÍ PROJEVY

Misie je dle definice Encyklopedie Britanniky *organizovaná snaha o propagaci křesťanské víry*.¹⁰

Samotné slovo pochází z latinského slovesa *mittere*, které znamená *poslat*. V současné systematické teologii je slovo misie používáno ve dvojmém významu. Poprvé jako *missio Dei*, čímž je chápáno zjevení Boha v postavě Ježíše Krista, jakožto milující Otce, který se o svět stará a ustanovuje v něm svou církev. Podruhé je slovo misie použito pro již jednou zmíněné *Velké poslání* – tedy poslání církve jít kázat evangelium ke všem národům a zároveň i veškeré formy naplňování tohoto poslání.¹¹

1.1. Evangelizace, misie a misiologie

Pojmy evangelizace a misie bývají velice často zaměňovány, nemělo by ale tomu tak být. Podle katolických i protestantských teologů je evangelizace pouze součástí misie zabývající se kázáním evangelia, samotná misie v sobě ale obsahuje víc.¹² Misie by měla brát v potaz všechny potřeby lidí, nejen ty duchovní, proto se vlastně k evangelizaci připojuje i sociální činnost. Misie je sociálním aktem a jako taková musí mít holistický přístup – tedy nesmí oddělovat duchovní a osobní sféru lidského života od té hmotné a sociální.¹³

Na přelomu 19. a 20. století si teologové začaly uvědomovat jakousi neukotvenost misie a potřebu misijní vědy. Prvními z nich byli protestant Gustav Warneck a katolík Josef Schmidlin, kterým se podařilo dostat téma misie do teologické diskuse.¹⁴

¹⁰ Missions (christianity). In: *Encyklopaedia Britannica* [online]. [cit. 2016-01-17]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/topic/missions-Christianity>

¹¹ BOSCH, David J. *Dynamika křesťanské misie: dejiny a budoucnost misijních modelov, 1. díl*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2009. ISBN 978-80-903986-2-7, s. 23.

¹² Takto o tom pojednává například protestantský teolog David Bosch (BOSCH, David J. *Dynamika křesťanské misie: dejiny a budoucnost misijních modelov, 1. díl*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2009. ISBN 978-80-903986-2-7.) nebo katolický teolog František Planner (PLANNER, František. *Misijní činnost církve*. Řím: Křesťanská akademie, 1976.)

¹³ BOSCH, David J. *Dynamika křesťanské misie: dejiny a budoucnost misijních modelov, 1. díl*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2009. ISBN 978-80-903986-2-7, s. 23.

¹⁴ ČERNÝ, Pavel. Vztah teologie a misiologie: Misiologická hermeneutika. In: *Potřebujeme misiologii? Sborník příspěvků z první konference Středoevropského centra misijních studií*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2007, s. 9-16. ISBN 978-80-903986-0-3, s. 10.

Na základě jejich prací začaly na teologických fakultách v Evropě a Americe vznikat katedry soustředící se na teologii misie, a dá se proto mluvit o vzniku misiologie – aplikované teologické disciplíny, zabývající se vědeckým způsobem misijním posláním církve a snažící se vypracovávat misijní teorie a metodologie. Je to souhrn praktických zkušeností i teologických nauk, jak ji definuje katolický teolog Pavel Ambros.¹⁵

David Bosch si uvědomuje, že misiologie není nezaujatým vědním oborem, protože nahlíží na svět skrz svou křesťanskou víru, křesťanskou misijní činnost se ale snaží přísně analyzovat a hodnotit.¹⁶ Český protestantský teolog Daniel Fajfr tuto myšlenku rozvádí, když říká, že misiologie musí vést rozhovor s jinými vědními obory, jako jsou historie, sociologie, antropologie nebo psychologie, aby neuvízla „na mělčině horlivého entusiasmu a diletantismu“.¹⁷

V českém protestantském prostředí se v současné době vede diskuse o tom, jak moc je misiologie potřebná a jestli by se měla vyučovat na teologických fakultách. V porovnání se zahraničními fakultami jí totiž u nás není věnována téměř žádná pozornost.¹⁸ Teolog Pavel Černý z Církve bratrské jde ještě dál, když říká, že misie je samotný výraz existence církve, a proto by misiologie měla být obecně teologii vlastně nadřazená.¹⁹ Počet prací, které byly misiologii věnovány, nebo skladba předmětů českých studentů teologie se ale takovému konceptu zatím ani zdaleka neblíží.

¹⁵ AMBROS, Pavel. *Pastorální teologie V: církev, kultura, společnost, misie*. Olomouc: Vydavatelství UP v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0418-4, s. 120.

¹⁶ BOSCH, David J. *Dynamika křesťanské misie: dejiny a budúcnosť misijných modelov, 1. diel*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2009. ISBN 978-80-903986-2-7, s. 21.

¹⁷ FAJFR, Daniel. Kontextuální misiologie jako nedílná součást praktické teologie. In: *Potřebujeme misiologii? Sborník příspěvků z první konference Středoevropského centra misijních studií*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2007, s. 17-23. ISBN 978-80-903986-0-3, s. 22.

¹⁸ Tamtéž, s. 18.

¹⁹ ČERNÝ, Pavel. Vztah teologie a misiologie: Misiologická hermeneutika. In: *Potřebujeme misiologii? Sborník příspěvků z první konference Středoevropského centra misijních studií*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2007, s. 9-16. ISBN 978-80-903986-0-3, s. 11-12.

2. HISTORICKÝ VÝVOJ MISIJNÍ ČINNOSTI

V této kapitole si kladu za cíl představit čtenáři historický vývoj misijních aktivit křesťanské církve. Chci to udělat stručně, a nestrávit tak příliš mnoho času a prostoru dějinami, které nejsou předmětem zájmu mého výzkumu. Zároveň si ale myslím, že znalost stěžejních misionářských přístupů v dějinách křesťanství a vývoje misiologického myšlení je důležitá pro pochopení současného fungování misie. Proto se nyní snažím podat spíše než vyčerpávající elaborát jen letmý přehled různých misijních modelů, kterými křesťanské církve prošly a které je vedly k vytvoření současného postmoderního modelu²⁰. Tento model pak budu více rozebírat v kapitole *Současné fungování misie*.

2.1. Misijní aktivity první církve

Nejstaršími záznamy o snahách misionářů jsou knihy tvořící kánon Nového zákona.²¹ Pocházejí z doby, kdy ještě nebylo křesťanství striktně odděleno od judaismu, a tehdejšími stoupencům víry v Ježíše Krista se tak někdy říká žido-křesťané. Prvotní nerozlučnost těchto dvou náboženství vedla k mnohým sporům – nejasnosti například setrvaly v otázkách židovské obřizky nebo evangelizace ostatních národů. V knize Skutků je detailněji popsáno jednání v Jeruzalémě, na kterém apoštol Pavel obhájil své přesvědčení, že i pohané mohou přijmout víru v Ježíše Krista a pro jejich spasení není nezbytné, aby podstoupili obřizku a dodržovali všechny Mojžíšovy zákony.²² Pavel tyto své myšlenky dále rozvádí v epištole Římanům, kde právě těmto nově obráceným pohanům vysvětluje, že evangelium je pro každého. Říká: „*Nestydím se za evangelium: je to moc Boží ke spasení pro každého, kdo věří, předně pro Žida, ale také pro Řeka.*“²³

I v tomto prvotním období křesťanské misie můžeme vystopovat různé misijní modely. Jak čtyři počáteční evangelia, tak i ostatní knihy a epištole Nového zákona měly různé čtenáře, a byly proto psány jinak.

Například evangelium podle Matouše bylo určeno primárně Židům, Ježíš je v něm proto často přirovnáván k postavě starozákonního Mojžíše. Autor evangelia také nešetří

²⁰ BOSCH, David J. *Dynamika křesťanské misie: dejiny a budúcnosť misijných modelov, 2. a 3. diel*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2010. ISBN 978-80-903986-3-4, s. 166.

²¹ PAPOUŠEK, Dalibor. *Počátky křesťanství*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 978-80-210-6921-3, s. 124.

²² Bible, Skutky 15:1-29.

²³ Bible, Římanům 1:16

mnohými odkazy na starozákonní proroctví o příchodu Mesiáše – na jejich naplnění potom dokazuje skutečnost Ježíšova božství.²⁴

Lukáš se potom zaměřuje na evangelizaci pohanských národů. V jeho textech je vyzdvihována síla osobního svědectví o Ježíši Kristu, které má moc přivádět nevěřící ke spáse.²⁵

O Pavlovi už jsem se zmiňovala výše, možno snad jen dodat, že jeho modelem byla častá polemika a obhajování univerzality evangelia. Na tomto stavěl Pavel svou ideu sjednotit evangelium svět, který je kulturně, ekonomicky, sociálně i nábožensky rozdělen.²⁶

2.2. Misie ve středověku

Poté co bylo v roce 391 křesťanství uznáno jediným oficiálním náboženstvím Římské říše, začala i (nyní již skutečně organizovaná) snaha o evangelizaci veškerého obyvatelstva, po pádu Římské říše i celého tehdy známého světa. Na této evangelizaci se podíleli papežové, biskupové, již konvertovaní vládcí a jejich ženy, ale především mnišské řády.²⁷ Zpočátku se mniši organizované misii nevěnovali, ale i přesto přispívali k evangelizaci obyvatelstva, protože svým asketickým životem často „lákali“ své okolí ke křesťanství.²⁸ Později byli vysíláni papežem do konkrétních oblastí, kde měli relativně volné pole působnosti.²⁹

Vzhledem k provázanosti církevní a světské moci ve středověku se stala misie politickým nástrojem tehdejších vládců, a christianizace většiny obyvatelstva tak probíhala shora. Katolická církev ve snaze vymýtit pohanské a lidové prvky se často uchylovala k ústupkům, případně k zavádění nových synkretických tradic do oficiální dogmatiky. Příkladem takového mísení může být třeba kult ostatků svatých, který se do učení katolické církve dostal až po kontaktu s lidovou kulturou.³⁰

Model šíření evangelia ve středověku by se dal charakterizovat teologií svatého Augustina *compelle intrare*,³¹ která vycházela z biblického verše Lukášova evangelia: „*Pán řekl služebníkovi: „Vyjdi za lidmi na cesty a k ohradám a přinut' je, ať přijdou, aby se můj dům*

²⁴ BOSCH, David J. *Dynamika křesťanské misie: dejiny a budúcnosť misijných modelov, 1. diel*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2009. ISBN 978-80-903986-2-7, s. 70-99.

²⁵ Tamtéž, s. 135.

²⁶ Tamtéž, s. 198.

²⁷ ROBERT, Dana L. *Christian Mission*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 978-0-631-23619-1, s. 22.

²⁸ Tamtéž, s. 25.

²⁹ AMBROS, Pavel. *Pastorální teologie V: církev, kultura, společnost, misie*. Olomouc: Vydavatelství UP v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0418-4, s. 121.

³⁰ GUREVIČ, Aron. *Nebe, peklo, svět. Cesty k lidové kultuře*. Jinočany: H&H, 1996. ISBN 80-85787-41-5, s. 155.

³¹ FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-008-7, s. 73.

naplnil. „³² Augustin tuto pasáž pochopil jako výzvu k násilnému nucení heretiků a pohanů ke vstupu do církve, což dalo základ mimo jiné i pozdější inkvizici³³.

Další důležitou osobností, která formovala podobu středověké misie, byl Tomáš Akvinský. Konkrétně se na tuto problematiku zaměřil ve svém díle *Summa proti pohanům*, kde rozumově obhajuje křesťanství a popisuje věroučné rozdíly mezi křesťany, muslimy, pohany a různými heretiky.³⁴

Můžeme tedy shrnout, že středověká misie se z velké části rovnala šíření kultury, a to kultury západní latinské římsko-katolické. Nedobrovolná konverze za použití donucovacích prostředků nebyla ničím neobvyklým³⁵, zároveň bychom si ale neměli představovat, že veškerá misie ve středověku probíhala „shora a mečem“. Důležitým misionářem vyvracejícím tuto představu byl na přelomu 13. a 14. století žijící Raymond Lull, filozof a františkánský mnich, který kritizoval křížové výpravy³⁶ a tvrdil, že evangelizace by měla probíhat pomocí dialogu a modlitby. Zaměřoval se na misii mezi muslimy, a proto usiloval o zavedení výuky arabštiny, hebrejštiny a aramejštiny na univerzitách a lepší přípravu budoucích misionářů na práci mezi muslimy. Byl tak vlastně prvním misionářem, který propojil misii se vzděláním.³⁷

2.3. Misie v raném novověku

Vrcholný středověk a počátek raného novověku přinesl mnoho změn, které zásadním způsobem ovlivnily veškerý následující vývoj nejen Evropy, ale i všech ostatních kontinentů. Tou nejdůležitější, která především určila další směřování misijní činnosti, byly zámořské objevy, tedy otevření cesty Evropanům na místa a k lidem, o jakých se jim dosud ani nesnilo. Pro církve to samozřejmě znamenalo obrovské nové pole působnosti plné „pohanů potřebujících spásu.“³⁸

³² Bible, Lukáš 14:23

³³ FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-008-7, s. 73.

³⁴ VALTROVÁ, Jana. *Středověká setkání s „jinými“: Modloslužebníci, židé, saraceni a heretici v misionářských zprávách o Asii*. Praha: Argo, 2011. ISBN 978-80-257-0399-1, s. 121.

³⁵ BOSCH, David J. *Dynamika křesťanské misie: dejiny a budúcnosť misijných modelov, 2. a 3. diel*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2010. ISBN 978-80-903986-3-4, s. 59

³⁶ Křížovými výpravami se ve své práci záměrně nezabývám, protože z pohledu dnešních misiologů nejsou považovány za misijního charakteru. Tehdejší církve je možná za misijní vydávala, jejím primárním zájmem ale bylo zneškodnění hrozby, nikoli evangelizace. (BOSCH, David J. *Dynamika křesťanské misie: dejiny a budúcnosť misijných modelov, 2. a 3. diel*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2010. ISBN 978-80-903986-3-4, s. 47.)

³⁷ VALTROVÁ, Jana. *Středověká setkání s „jinými“: Modloslužebníci, židé, saraceni a heretici v misionářských zprávách o Asii*. Praha: Argo, 2011. ISBN: 978-80-257-0399-1, s. 42.

³⁸ KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Křesťanské misie v 16.-18. století*. Brno: Pontes Pragenses, 2001. ISBN 80-86263-24-X, s. 13-14.

Jinou významnou změnou mající vliv na vývoj misie byla reformace církve. V důsledku toho si při sledování dějin misie musíme od raného novověku všimnout dvou proudů – katolického a protestantského. Protestantská církev ale nebyla misijně aktivní hned od počátku své existence, a to zejména proto, že poměrně dlouhou dobu musela s katolíky svádět boj o vlastní přežití. Dále pak proto, že misie vlastně ani nebyla součástí učení a přesvědčení jejích představitelů.³⁹

V 16. století byla tedy na misijním poli aktivní pouze katolická církev. Její činnost byla spojena s conquistou nově objevených území a fungovala pod takzvaným systémem *Patronato*. Papež vlastně uděloval evropským monarchům nová území a oni se za to zavazovali, že budou evangelizovat jejich obyvatele.⁴⁰ Tato evangelizace probíhala často systémem „*the clean sweep*“, což znamenalo naprostou likvidaci starého způsobu života konvertitů.⁴¹

V 17. století byl systém změněn. V roce 1622 byla založena instituce *Sacra Congregatio de Propaganda Fide*, která se starala o administraci a trénování misionářů.⁴² V jejím čele stálo 13 kardinálů a 2 preláti se sekretářem, kteří měli za úkol dohlížet a pečovat o misijní činnost církve. Tato instituce zavedla několik reforem. Mezi jinými třeba kladla důraz na co nejrychlejší vysvěcení domácího duchovenstva, nebo na odpoutání křesťanské víry od conquisty, aby nebyla chápána jako cizorodé náboženství.⁴³ Dále vydala mnoho instrukcí, které nabádaly misionáře k tomu, aby byli kulturně citliví a nenutili domorodce opouštět své prastaré zvyklosti, pokud tyto zvyklosti nebudou v rozporu s křesťanskou vírou.⁴⁴

Do období jejího působení spadají také pozoruhodné misijní aktivity jezuitských mnichů v Jižní Americe a v Asii. O tomto tématu by mohla být napsána samostatná práce, stručně snad jen zmíním, že na území dnešního Paraguaye jezuité vytvořili systém takzvaných redukcí, hospodářsky autonomních vesnic, ve kterých žili Indiáni společným komunitním

³⁹ ROBERT, Dana L. *Christian Mission*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 978-0-631-23619-1, s. 35.

⁴⁰ Tamtéž, s. 29.

⁴¹ KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Křesťanské misie v 16.-18. století*. Brno: Pontes Pragens, 2001. ISBN 80-86263-24-X, s. 18.

⁴² ROBERT, Dana L. *Christian Mission*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 978-0-631-23619-1, s. 37.

⁴³ KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Křesťanské misie v 16.-18. století*. Brno: Pontes Pragens, 2001. ISBN 80-86263-24-X s. 48-49.

⁴⁴ Tamtéž, s. 50.

životem.⁴⁵ Tyto redukce se ne náhodou velice podobaly systému, jakým fungovala první apoštolská církev popsaná v Bibli, v knize Skutků.⁴⁶

Úspěšní byli jezuité i v Indii, Číně a Japonsku. Misionář Robert de Nobili zde zavedl tzv. akomodaci, což byla metoda, kterou se misionáři snažili co nejvíce přiblížit původní kultuře i náboženství, navázat na původní představy o Bohu a ponechat evangelizovanému obyvatelstvu veškeré kulturní prvky, které nebyly přímo pohanské.⁴⁷ Řím tuto metodu ale tvrdě odsoudil a zakázal. Je nutné si uvědomit, že v době, kdy jezuité sklízeli úspěchy na mimoevropských misijních polích, Řím soustředil své síly na potlačení protestantských církví a rekatolizaci Evropy. Z toho důvodu se katolická církev snažila sjednotit své učení a veškerou liturgii, znovu upevnit důležitost latiny a vytvořit Evropanům novou katolickou identitu. Je pochopitelné, že „liberální“ praktiky jezuitů, překlady Bible do národních jazyků a celkové přizpůsobování evangelia mimoevropským kulturám v tuto chvíli nebylo pro katolickou církev přijatelné.⁴⁸ Spor o akomodaci vyvrcholil rozpuštěním jezuitského řádu a vyhnáním jezuitů z misí v roce 1773.

Za jedny z prvních misijních počínů protestantské církve bychom mohli považovat odcházení puritánů z Evropy do Severní Ameriky v 17. století. Puritáni v této době věřili, že rozšiřují Boží království na zemi právě tím, že rozšiřují území, na kterém se nachází. Proto vytlačovali a nahrazovali původní obyvatelstvo. Postupem času ale i kolonisté nabyli přesvědčení, že by měli domorodce spíše evangelizovat, než vytlačovat. Tak se začala formovat oficiální protestantská misie.⁴⁹

Jedním z prvních misionářů byl John Eliot, Angličan, který působil mezi Mohykány. Přeložil Bibli do mohavštiny a několik dlouhých desítek let skutečně zasvětil práci mezi Indiány. Věřil, že konvertovaný Indián nesmí žít dále ve svém původním společenství, aby byl schopen stát se dobrým křesťanem a „nesklouznout“ zpátky ke starým zvykům. Proto zakládal takzvaná modlící se města, ve kterých Indiáni-křesťané žili, odvykali si nomádkému

⁴⁵ ROBERT, Dana L. *Christian Mission*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 978-0-631-23619-1, s. 40.

⁴⁶ KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Křesťanské misie v 16.-18. století*. Brno: Pontes Pragens, 2001. ISBN 80-86263-24-X, s. 78-80.

⁴⁷ FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-008-7, s. 236-237.

⁴⁸ ROBERT, Dana L. *Christian Mission*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 978-0-631-23619-1, s. 39.

⁴⁹ BOSCH, David J. *Dynamika křesťanské misie: dejiny a budúcnosť misijných modelov, 2. a 3. diel*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2010. ISBN 978-80-903986-3-4, s. 79.

způsobu života a učili se novým mravům.⁵⁰ Dalo by se říci, že John Eliot žil v přesvědčení, že pokud se Indián nestane dobrým anglickým gentlemanem, nebude ani dobrým křesťanem.

Další důležitou postavou protestantské misie byl Johnatan Edwards, který v roce 1741 svým kázáním v Northamptonu rozpoutal tzv. *First Great Awakening*⁵¹. Tato událost je považována za počátek amerického evangelikálního hnutí, což je interdenominační myšlenkový proud kladoucí důraz na kázání evangelia čistě jako možnosti spasení Boží milostí skrze víru v Ježíše Krista.⁵² Toto hnutí bude především od počátku 19. století zásadní pro vývoj americké misie.

V 18. století se na scéně objevují také Moravští bratři působící pod záštitou hraběte Zinzerdorfa. Ti postavili svůj model misie na myšlence, že každý má právo na svobodu vyznání. K jejich činnosti je motivoval fungující obchod s otroky a sílící abolicionistické nálady ve společnosti. Proto začali vysílat misionáře do Karibiku na plantáže, ale i do jiných částí světa, kde cítili potřebu pomáhat utlačovaným obyvatelům.⁵³

Raný novověk byl pro křesťanskou misii zlomovým obdobím. Nejenže se misionářům v této době podařilo proniknout na všechny kontinenty světa, klíčovým byl zejména kontakt s tolika novými národy, jazyky a kulturami, o jejichž existenci neměli Evropané ještě v nedávné době tušení. Především to vedlo ke zborcení středověké představy prostoru, ale i k nutnosti nového uspořádání evropských hodnot.⁵⁴

2.4. Misie v 19. a 20. století a vliv kulturní antropologie

19. století bývá nazýváno velkým stoletím evangelizace a misie.⁵⁵ Je to doba, kdy misijní činnost zažívá svůj největší boom, Spojené státy americké se na ní začínají velkou měrou podílet a vznikají nejrůznější misijní organizace a školy. Tato doba staví na tom, co se odehrálo v období raného novověku, zároveň ale vnáší do své činnosti nového ducha moderny, a tím dává základy současné podobě misie.

⁵⁰ KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Křesťanské misie v 16.-18. století*. Brno: Pontes Pragens, 2001. ISBN 80-86263-24-X, s. 161.

⁵¹ Česky: „První velké probuzení“.

⁵² BOSCH, David J. *Dynamika křesťanské misie: dejiny a budúcnosť misijných modelov, 2. a 3. diel*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2010. ISBN 978-80-903986-3-4, s. 97-99.

⁵³ ROBERT, Dana L. *Christian Mission*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 978-0-631-23619-1, s. 44-45.

⁵⁴ SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2005. ISBN 80-246-0337-3, s. 273-274.

⁵⁵ KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Křesťanské misie v 16.-18. století*. Brno: Pontes Pragens, 2001. ISBN 80-86263-24-X, s. 260.

Na úvod nutno říci, že misie jde v této době ruku v ruce s kolonialismem, a to jak na straně katolíků, tak na straně protestantů. Kvůli účasti misionářů na kolonizování třetího světa byla všeobecná agrese evropských států rozšířena i o agresi náboženskou.⁵⁶ Ne snadno se pak církev zbavovala nálepky bílého uzurpátora.

Zajímavý vývoj můžeme v této době sledovat u katolické církve. Výše zmíněný spor o akomodaci a rozpuštění jezuitského řádu nezpůsobil, že by katolická církev přestala pokračovat v díle. Misie v 19. století probíhala velkou měrou ve všech koloniích evropských katolických velmocí, především tedy v Číně, Zadní Indii, v západní Africe či v povodí Konga.⁵⁷ Její misijní model se ale od toho raně novověkého zásadně lišil. Dana L. Robert ve své knize *Christian Missions* píše, že „v 19. století katolická hierarchie spotřebovala mnoho energie na obranu již padlé myšlenky teritoriálního křesťanství jak v Evropě, tak v Latinské Americe, a na opozici vůči „modernistickým“ myšlenkám tolerance a individualismu.“⁵⁸ K přehodnocení své misijní aktivity dospěla katolická církev až ve 20. století, a to zásluhou papeže Pia XI., který rehabilitoval misijní teorii jezuitů, a položil tak základ katolické teologii inkulturace⁵⁹, které se budu věnovat v následujících kapitolách. Pius XI. také po stoleté odmlce znovu zavedl do misie praxi svěcení domorodého duchovenstva.⁶⁰

Z protestantských koloniálních mocností bych ráda uvedla příklad Velké Británie, mezi jejíž kolonie patřila například Kanada, Nigérie nebo Indie. Její misionáři z počátku s kolonisty nespolupracovali a často i upadali v jejich nemilost. Postupem času ale začala hrát pro viktoriánskou Anglii náboženská dimenze větší roli a misionářům se otevřely dveře. Netrvalo dlouho a stali se z nich propagátoři evropské mocenské expanze.⁶¹

V USA začíná být velice důležité výše zmíněné evangelikální hnutí a náboženské probuzení. Díky tomu se v celé široké veřejnosti objevuje obrovské nadšení a horlivost pro misijní činnost. Vzniká bezpočet denominačních i interdenominačních organizací, které

⁵⁶ KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Křesťanské misie v 16.-18. století*. Brno: Pontes Pragenses, 2001. ISBN 80-86263-24-X, s. 261.

⁵⁷ Tamtéž, s. 261.

⁵⁸ ROBERT, Dana L. *Christian Mission*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 978-0-631-23619-1, s.63-64. (V originále: „In the nineteenth century the Catholic hierarchy had wasted a lot of energy defending a failed idea of territorial Christendom in both Europe and Latin America, and opposing “modernist” ideas of tolerance and individualism.“)

⁵⁹ Tamtéž, s. 64.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ BOSCH, David J. *Dynamika křesťanské misie: dejiny a budúcnosť misijných modelov, 2. a 3. diel*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2010. ISBN 978-80-903986-3-4, s. 102.

vysílají misionáře do celého světa.⁶² Američané byli pohnuti soucitem a empatií vůči všem dosud neevangelizovaným lidem, a to bylo hnacím motorem. K touze pomoci a „přivést duše ke spáse“ se ale vázal také pocit nadřazenosti a přesvědčení, že to nejlepší, co mohou pro domorodce udělat, je přinést jim evangelium a západní křesťanskou kulturu.⁶³

I pro protestantskou misii znamenalo 20. století určitý posun. V roce 1910 proběhla Světová misijní konference v Edinburghu, jejíž hlavní téma znělo „Křesťanství: konečné a univerzální náboženství“.⁶⁴ Klíčovým bylo, že konference se jako hlavní řečníci zúčastnilo asi sedmáct nezápádních protestantských lídrů. Všichni účastníci se i díky jejich přítomnosti shodli na tom, že misie přestává být čistě evropskou a americkou záležitostí a že musí být zbavena rasových předsudků a stereotypů.⁶⁵ Konference v Edinburghu znamenala začátek nové éry protestantské misie chápající křesťanství spíše jako celosvětové než jen evropské náboženství.⁶⁶

Vliv kulturní antropologie

Jak bylo zmíněno výše, prudký vývoj společnosti zapříčiněný z velké části zámořskými objevy a vynálezy pozdního středověku, vedl v Evropě a Severní Americe během několika málo století ke vzniku sekularizované občanské společnosti. Osvícenští myslitelé přelomu 17. a 18. století byli při konfrontaci s tolika cizími kulturami nuceni zpochybnit myšlenku evropocentrismu, a tak byl mimo jiné položen základ kulturního relativismu. Pro další vývoj bylo klíčové uznání plurality kultur, vzorců chování a myšlení u různých společností, což se potom v 19. století stalo hlavním předmětem zájmu nově vzniklé kulturní antropologie.⁶⁷

První antropologové byli ze začátku vlastně jen kabinetní vědci, kteří čerpali z roztroušených informací o kulturách od nejrůznějších cestovatelů, kolonizátorů, ale právě i misionářů.⁶⁸ Takovým byl i sir Edvard Burnett Tylor, který v roce 1871 poprvé přichází

⁶² KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Křesťanské misie v 16.-18. století*. Brno: Pontes Pragenses, 2001. ISBN 80-86263-24-X, s. 263-264.

⁶³ BOSCH, David J. *Dynamika křesťanské misie: dejiny a budúcnosť misijných modelov, 2. a 3. diel*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2010. ISBN 978-80-903986-3-4, s. 111-112.

⁶⁴ Tamtéž, s. 144.

⁶⁵ ROBERT, Dana L. *Christian Mission*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 978-0-631-23619-1, s. 54-55.

⁶⁶ Tamtéž, s. 56.

⁶⁷ SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2005. ISBN 80-246-0337-3, s. 274-275.

⁶⁸ Tamtéž, s. 287.

s formální antropologickou teorií kultury, a tím zahajuje novou etapu studia člověka a kultury.⁶⁹

Jedním z hlavních cílů evolucionistické školy antropologů bylo co nejdetailněji popsat všechny známé kultury světa a vzájemně je mezi sebou srovnat, na základě této komparace pak zrekonstruovat posloupnost jednotlivých evolučních stadií kultury. Jako velice důležité shledávali evolucionisté studium kulturních přežitků, které považovali za pozůstatky dávno zmizelých struktur a ukazatele na určité evoluční stadium, kterým daná kultura prošla.⁷⁰

Ačkoli teorie kulturního evolucionismu není současnou vědou uznávána, její přínos pro další vývoj nahlížení na odlišné kultury je nezanedbatelný. První antropologové vlastně oficiálně vykročili s myšlenkou, že všechny kultury jsou jedinečné a má smysl je zkoumat a poznávat v té původní autentické podobě.

Nyní je zajímavé sledovat, jak misionáři, kteří se po celé věky setkávali s lidmi jiných kultur a stali se díky tomu studnicí plnou informací velice důležitých pro první antropology, byli najednou těmito antropology zpětně ovlivněni a mnohdy kvůli nim museli přehodnotit své postupy.

Webb Keane ve své knize *Christian Moderns* píše o holandských kalvínských misionářích působících v Nizozemské východní Indii na přelomu 19. a 20. století, kteří byli obeznámeni s Tylorovými teoriemi kultury a využívali je pro bližší poznání domorodých obyvatel a kázání evangelia.⁷¹ Konkrétně se zmiňuje o misionáři jménem Albert C. Kruyt, který se během misijního školícího programu seznámil s díly E.B. Tylora a přijal jeho teorii o evoluci náboženství. Když pak odjel do Asie, věnoval se obsáhlému studiu domorodých animistických ideí. Zpočátku to dělal proto, aby na ně mohl „naroubovat“ křesťanské evangelium, záhy ale zjistil, že se při práci v terénu stává více etnografem, než misionářem. Aby mohl poskytnout co nejobjektivnější popis místního animismu, odklonil se zcela od svého hlediska křesťana a misionáře. Webb Keane tvrdí, že největší dilema, před kterým tito misionářští etnografové najednou stáli, byl rozpor mezi touhou dobře popsat a uchovat kulturu určitého etnika a faktickým misijním posláním tuto kulturu změnit.⁷²

Je bezpochyby, že kulturní antropologie vedla misionáře a církve k tomu, aby si uvědomili, jak problematická misie může být a jak zásadní pro budoucí život a vývoj evangelizovaného obyvatelstva je misionářův přístup k jejich kultuře. Právě to mimo jiné

⁶⁹ SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2005. ISBN 80-246-0337-3, s. 305.

⁷⁰ Tamtéž, s. 299.

⁷¹ WEBB, Keane. *Christian moderns: freedom and fetish in the mission encounter*. Berkeley: University of California Press, 1955. ISBN 978-0-520-24651-5, s. 96-98.

⁷² Tamtéž, s. 98.

vedlo k přehodnocení některých misionářských postupů a přemýšlení o nových metodách evangelizace.

3. FUNGOVÁNÍ MISIE V SOUČASNOSTI

Současný model fungování křesťanské misie nazývá protestantský misiolog David Bosch jako postmoderní či ekumenický.⁷³ Staví na základech osvícenského moderního modelu, který ve druhé polovině 20. století už ztratil svou funkčnost.

Za hlavní historické mezníky, které oficiálně definovaly směřování misie do 21. století, můžeme pro katolickou církev označit 2. vatikánský koncil, pro protestantskou potom Laussanskou konferenci.

2. vatikánský koncil probíhal v letech 1962 – 1965. Během něho byla přehodnocena role křesťanství a církve v dnešním moderním světě, bylo oficiálně prohlášeno, že dnešní svět stále potřebuje misii a že církev má povinnost se jí věnovat.⁷⁴ Papež Pavel VI. vydal v návaznosti na tento koncil dokument *Evangelii Nuntiandi*, ve kterém prohlásil, že křesťanství není striktně navázáno na jednu konkrétní kulturu, a proto by misionáři měli při evangelizaci odlišných kultur usilovat o zachování všech dobrých původních kulturních prvků.⁷⁵

Lausanská konference proběhla v roce 1974 na popud amerického evangelikála Billyho Grahama, který vnímal potřebu sjednotit jak jednotlivé evangelikální církve, tak jejich misijní úsilí. Výsledkem konference byly tři hlavní body.⁷⁶ Zaprvé to bylo samotné položení teologického základu misie ve formě sepsání *Laussanského závazku*, jehož obsah budu dále rozebírat v následující kapitole. Zadruhé evangelikálové na této konferenci definovali tzv. *Unreached people groups* („nezasažené národy“), tedy národy či etnické skupiny, kterým ještě nebylo zvěstováno evangelium Ježíše Krista. Evangelizace těchto národů byla určena jako hlavní cíl misie do budoucna. Konečně zatřetí to bylo definování misie jako holistické aktivity, která se dělí na evangelizaci a sociální akt.⁷⁷ K výsledkům této konference se později přihlásila maximální většina evangelikálních církví po celém světě, mnoho z nich například používá *Lausanský závazek* jako své vyznání víry.⁷⁸

⁷³ BOSCH, David J. *Dynamika křesťanské misie: dejiny a budúcnosť misijných modelov, 2. a 3. diel*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2010. ISBN 978-80-903986-3-4, s. 166.

⁷⁴ DOLISTA, Josef. *Misijní úsilí církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-558-6, s. 13.

⁷⁵ PAVEL VI. *Evangelii Nuntiandi*. In: *Libreria Editrice Vaticana* [online]. 1975. [cit. 2016-01-07]. Dostupné z: http://w2.vatican.va/content/paul-vi/en/apost_exhortations/documents/hf_p-vi_exh_19751208_evangelii-nuntiandi.html

⁷⁶ LAUSANNE MOVEMENT. About the Movement. *Lausanne Movement* [online]. [cit. 2016-01-14]. Dostupné z: <https://www.lausanne.org/about-the-movement>

⁷⁷ Viz stranu 10 této práce.

⁷⁸ ROBERT, Dana L. *Christian Mission*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 978-0-631-23619-1, s. 72.

V roce 1975 byla na základě výsledků konference vytvořena důležitá organizace *Lausannská komise pro světovou evangelizaci*, dnes více známá jen jako *Lausannské hnutí*.⁷⁹

Jinou organizací, která vznikla v reakci na Lausanne, byl *Joshua Project*. Své poslání zakládá na definici skupiny *Unreached people groups*, vytváří seznamy těchto nezasazených národů a usiluje o rozšíření evangelia i mezi ty poslední ještě neevangelizované národy. Dle jeho odhadů jsou na světě ještě asi necelé čtyři tisíce evangeliem nezasazených národů, což čítá okolo tří miliard lidí.⁸⁰

Podobnou vizi mají *Wycliffe Bible Translators* (v češtině *Wycliffovi překladatelé Bible*). Sami se označují za interdenominační organizaci a udávají, že v jejich týmu pracují misionáři z nejrůznějších církví.⁸¹ Soustředí se na překlady Bible do všech světových jazyků. Podle jejích odhadů je na světě ještě asi 1900 jazyků, do kterých nebyla přeložena ani malá část Bible, proto se organizace snaží tuto situaci změnit a do roku 2025 začít alespoň pracovat na překladech do všech těchto jazyků.⁸²

Katolickou misijní organizací jsou *Pontificie Opere Missionarie* (česky *Papežská misijní díla*). Dělí se na *Papežské misijní dílo šíření víry*, *Papežské misijní dílo svatého Petra apoštola*, *Papežskou misijní unii* a *Papežské misijní dílo dětí*. Mají za úkol koordinovat a zajišťovat misijní činnost ve všech kontinentech. Mezinárodní sekretariát *PMD* sídlí ve Vatikáně, organizace má ale pobočky prakticky po celém světě.⁸³

Misie v číslech

Na závěr této kapitoly bych ráda věnovala alespoň malý prostor „hrubým datům“ celosvětové misie. Tvorbou těchto statistik se zabývá například americká vysoká škola *Gordon-Conwell Theological Seminary*. Škola se hlásí k evangelikálnímu hnutí a jejími zakladateli byli Harold John Ockenga a Billy Graham. Do svých dat a informací týkajících se křesťanství v globálu ale započítávají křesťany, církve a misionáře ze všech křesťanských denominací a tradic. Data této instituce jsem se rozhodla použít proto, že jsou často a

⁷⁹ LAUSANNE MOVEMENT. About the Movement. *Lausanne Movement* [online]. [cit. 2016-01-14]. Dostupné z: <https://www.lausanne.org/about-the-movement>.

⁸⁰ JOSHUA PROJECT. Global Statistics. *Joshua Project* [online]. © 2006 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: http://joshuaproject.net/global_statistics

⁸¹ WYCLIFFE BIBLE TRANSLATORS. Wycliffe 101: What Denomination is Wycliffe Affiliated With? *Wycliffe* [online]. © 2015 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <https://www.wycliffe.org/about/>

⁸² WYCLIFFE BIBLE TRANSLATORS. The History of Wycliffe. *Wycliffe* [online]. © 2015 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <https://www.wycliffe.org/blog/posts/what-denomination-is-wycliffe-affiliated-with>

⁸³ PAPEŽSKÁ MISIJNÍ DÍLA. Představení: papežská misijní díla - Missio. *Missio* [online]. ©2012-2016 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://www.missio.cz/pmd/vyznam-poslani/predstaveni-pmd/>

pravidelně citována v nejrůznějších publikacích a křesťanských i sekulárních zpravodajích.⁸⁴ Jejich data mimo jiné využívá i Dana L. Robert, z jejíž knihy *Christian Mission* jsem v této práci vycházela.⁸⁵

Škola ve své publikaci *Christianity in its Global Context* udává, že v roce 2010 bylo vysláno okolo 400 000 zahraničních misionářů.⁸⁶ V tomto čísle jsou zahrnuti křesťanští misionáři ze všech tradic a denominací, nejsou tam ale misionáři věnující se vnitřní misii ve svých vlastních zemích. 21. století je mimo jiné stoletím, ve kterém byli vysláni misionáři do všech světových zemí, zároveň téměř všechny země misionáře vyslaly.

10 zemí, které v roce 2010 vyslaly nejvíce misionářů, byly tyto: USA, Brazílie, Francie, Španělsko, Itálie, Jižní Korea, Spojené království, Německo, Indie a Kanada. Můžeme si všimnout, že tři z nich jsou země ležící na jižní polokouli, zcela mimo euroamerický prostor. Nejvíce zahraničních misionářů potom přijaly USA, Brazílie, Rusko, Republika Kongo, Jižní Afrika, Francie, Spojené království, Argentina, Chile a Indie.⁸⁷

Z těchto zjednodušených dat tedy můžeme vyčíst, že misijní a evangelizační činnost již není organizována výhradně ze zemí v euroamerickém prostoru. Nejdůležitějšími cílovými regiony misionářů pak nejsou jen země třetího světa. USA, kolébka křesťanského evangelikalismu, na prvním místě v počtu přijatých zahraničních misionářů mluví snad za vše.

⁸⁴ OCKENGA INSTITUTE. Media Citations. *Ockenga* [online]. [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <http://www.gordonconwell.edu/ockenga/research/Media.cfm>

⁸⁵ ROBERT, Dana L. *Christian Mission*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 978-0-631-23619-1, s. 179.

⁸⁶ CENTER FOR THE STUDY OF GLOBAL CHRISTIANITY. *Christianity in its Global Context, 1970-2020* [online]. Center for the Study of Global Christianity, ©2013 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://www.gordonconwell.edu/ockenga/research/documents/2ChristianityinitsGlobalContext.pdf>

⁸⁷ Tamtéž, s. 76.

4. MISIE A KULTURA

Kulturu v antropologickém pojetí chápeme jako „systém artefaktů, sociokulturních regulativů a idejí sdílených a předávaných členy určité společnosti“.⁸⁸ Toto pojetí je nehodnotící, uznává jedinečnost každé kultury a fakt, že může být pochopena pouze ve svém původním kontextu. Žádná kultura by nikdy neměla být posuzována měřítkem jiné kultury, což je vlastně zásada kulturního relativismu, který kulturní antropologové definovali ve 20. století. Opakem kulturního relativismu je etnocentrismus, tedy posuzování jiných kultur podle našich vlastních měřítek.⁸⁹

Jak již bylo zmíněno výše, základy kulturního relativismu byly položeny už na konci raného novověku, jako důsledek zámořských objevů a konfrontace Evropanů s tolika dosud neznámými etniky a společenstvími. Tím byl vlastně učiněn jeden z prvních útoků na evropský etnocentrismus, na „exotického barbara“ bylo ale stále nahlíženo jako na toho, koho je třeba převychovat a evangelizovat.⁹⁰

V kapitole o historickém vývoji misie jsem diskutovala různé misijní modely, které sahaly od násilného vnucování křesťanské kultury až po šetrný a kulturně citlivý dialog. Ne vždy v minulosti byli misionáři přesvědčeni, že jejich kulturní zvyklosti jsou těm druhým nadřazené, a ne vždy se pokoušeli vymazat místní kulturu a vytvořit evangelizovanému obyvatelstvu zcela novou identitu. Misijní činnost ale přesto vždycky byla, je a bude spojena s určitým kulturním dopadem. To uznávají i misiologové, například katolický teolog Pavel Ambros píše, že konverze obyvatelstva k jinému náboženství je spojena s kulturním dopadem a významem.⁹¹ Evangelium je vlastně samo přinášeno jako kultura – má být systémem, který bude odpovídat na autentické potřeby člověka, místa a společnosti.⁹²

Budeme-li předpokládat, že misionář je přesvědčen o svém náboženství, jako o jediné pravdě, jediném živém bohu a jediné cestě ke spasení, musíme uznat, že jeho činnost je ve své podstatě projevem etnocentrismu, protože pokládá ostatní náboženství za nepravdivá a chybná, tedy posuzuje odlišnou kulturu svým vlastním měřítkem.

⁸⁸ SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2005. ISBN 80-246-0337-3, s. 286.

⁸⁹ MURPHY, Robert F. *Úvod do sociální a kulturní antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 978-80-86429-25-0, s. 37.

⁹⁰ SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2005. ISBN 80-246-0337-3, s. 274.

⁹¹ AMBROS, Pavel. *Pastorální teologie V: církev, kultura, společnost, misie*. Olomouc: Vydavatelství UP v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0418-4, s. 66.

⁹² Tamtéž.

Je zajímavé podívat se na to, jak církevní představitelé odpovídají na palčivou otázku, zda-li vůbec mají křesťané právo na to evangelizovat národy a pokoušet se přesvědčit někoho ke změně svých kulturních zvyklostí. Zkusím na tomto místě shrnout, co k tomuto tématu říkají teologové, a opět se podívám na to, jak názorová situace vypadá u katolíků a jak u protestantů.

Katolík Josef Dolista obhájí právo církve na misijní činnost. Vychází z toho, že misie je samotným charakterem křesťanství a povinností církve.⁹³ Jeho logika věci by se snad dala dokreslit implikací, že stejně jako má křesťan právo plnit svou náboženskou povinnost pravidelnou návštěvou kostela, má také právo kázat evangelium všem národům.

Podle Pavla Ambrose, ale má být křesťanské poselství otevřeno každé kultuře, nesmí se vázat na žádnou kulturu a musí být přístupné každé osobě. K evangelizaci je nutná empatie a úcta k tomu, čím lidé jsou ve své vlastní kultuře.⁹⁴

V souvislosti s rozvojem katolické misiologie se i do zdejšího dialogu dostal důležitý termín – inkulturace.

Je to proces začlenění evangelia do místní kultury a do kontextu doby. Tato inkulturace by měla probíhat oboustranně – jak začleněním křesťanského učení do dané kultury, tak přijetím všech kulturních prvků slučitelných s evangeliem do křesťanství.⁹⁵

Katolická církev klade důraz i na inkulturaci misionáře. Uvědomuje si, že misionář vychází ze svého vlastního kulturního prostředí a v terénu se setkává se zcela novou situací. Dochází tedy ke střetu dvou odlišných systémů a misionář musí tomu pro něj cizímu vhodně navrhnout křesťanské hodnoty. Misionář se má v terénu chovat tak, aby bylo jeho chování domorodci vnímáno jako přirozené.⁹⁶

V protestantské misiologii také nacházíme tento koncept „oblečení misie do určité kultury“, častěji pro něj ale bývá používán termín kontextualizace.⁹⁷ Fungovat by měl na stejném principu jako v případě katolické církve, mezi protestantskými teology se ale objevuje větší potřeba varovat proti nebezpečí bezbřehé kontextualizace, která by se ve svém důsledku mohla stát ničitелеm evangelia.⁹⁸

⁹³ DOLISTA, Josef. *Misijní úsilí církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-558-6, s. 7.

⁹⁴ AMBROS, Pavel. *Pastorální teologie V: církev, kultura, společnost, misie*. Olomouc: Vydavatelství UP v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0418-4, s. 65-66.

⁹⁵ Tamtéž, s. 78-80.

⁹⁶ DOLISTA, Josef. *Misijní úsilí církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-558-6, s. 74 a 78.

⁹⁷ ČERNÝ, Pavel. *Kristovo dílo spásy jako základ a imperativ misie: aktivity Světové rady církví*. Brno: Pontes pragenses, 2006. ISBN 80-86263-72-X, s. 119.

⁹⁸ Tamtéž, s. 132.

Misiologové tedy vypracovali nové koncepty misionářského přístupu k odlišným kulturám a uvědomují si jejich důležitost, to jim nemůže být upřeno.

Dalším způsobem, jakým teologové dnes odpovídají na otázku, má-li právo na evangelizační činnost, je polemika v problematice rozdílu mezi kulturním relativismem a relativismem etickým. Tato kontroverzní diskuse, která se dnes odehrává především na poli filozofie, se snaží najít hranici mezi kulturním relativismem a morálním nihilismem.⁹⁹ Etický relativismus vlastně říká, že není možné nalézt trvalé a všeobecně platné morální požadavky, což dle teologa Pavla Ambrose působí destruktivně na etické usilování.¹⁰⁰

Jednoduše řečeno: ne všechno, co se děje ve světě, je správné. A ne všechny ty špatné věci jsme schopni vysvětlit a obhájit kulturními rozdíly.

Katolická misiologie na tomto faktu staví svou další obhajobu, protože v hloubi svého věroučného přesvědčení počítá s existencí nějakého absolutní dobra a absolutního zla. Prohlašuje, že ne všechny kulturní prvky jsou správné a přispívají ke společnému dobru, církev a misie proto má sloužit jako regulace patologických projevů v určité kultuře, má kultury očišťovat, obnovovat a pozvedat.¹⁰¹

Jen těžko by mohlo toto vysvětlení vyznít méně etnocentricky.

U protestantů nacházíme prakticky totožný náhled na tuto problematiku. Jen pro představu cituji článek 10 Lausannského závazku, který se tomuto věnuje:

„Vytvoření strategií pro světovou evangelizaci vyžaduje hledání nových cest. Pod Božím vlivem pak bude výsledkem růst církví hluboce zakořeněných v Krista s blízkým vztahem k vlastní kultuře. Kultura musí být vždy zkoušena a posuzována Písmem. Protože člověk je Boží stvoření, jsou některé aspekty kultury krásné a dobré. Protože však člověk padl, je celá kultura poskvrněna hříchem a některé její aspekty jsou dokonce démonické. Evangelium nestaví jednu kulturu nad druhou, ale hodnotí všechny kultury podle vlastních kritérií pravdy a spravedlnosti a v každé z nich prosazuje morální hodnoty. Misijní organizace až příliš často vyvážely s evangeliem také cizí kulturu a církve pak více než k Písmu byly vázány ke kultuře. Kristovi evangelisté se musí pokorně oprostít od všeho kromě

⁹⁹ MURPHY, Robert F. *Úvod do sociální a kulturní antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 978-80-86429-25-0, s. 37.

¹⁰⁰ AMBROS, Pavel. *Pastorální teologie V: církev, kultura, společnost, misie*. Olomouc: Vydavatelství UP v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0418-4, s. 11-12.

¹⁰¹ DOLISTA, Josef. *Misijní úsilí církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-558-6, s. 77.

své vlastní identity, aby se mohli stát služebníky druhých, a církve se musí snažit kulturu proměnit a obohatit - to vše k Boží slávě.“¹⁰²

Při čtení těchto i předchozích řádků jsem došla k osobnímu názoru, že se misionáři možná nesnaží přesvědčovat o tom, že jejich počínání není etnocentrické. Naopak na něm v zájmu všeobecného blaha staví, protože ho vidí jako jedinou cestu k odstranění negativních jevů ve světě.

Misiologie tuto mou domněnku vlastně potvrzuje, když říká, že do křesťanství mohou být přijaty jakékoli kulturní prvky kromě těch, které jasně odporují duchu evangelia a biblickému učení.¹⁰³

Přístup misionářů vůči kultuře tedy může být kulturně relativistický, dokud se nejedná o rozpor se zásadními principy a doktrínami křesťanské víry. Ve své podstatě tak zůstává misijní činnost i idea misie projevem etnocentrismu.

¹⁰² MEZINÁRODNÍ KONGRES PRO SVĚTOVOU EVANGELIZACI. *Lausannský závazek*. Lausanne, 1974, čl. 10.

¹⁰³ DOLISTA, Josef. *Misijní úsilí církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-558-6, s. 77.

Praktická část

5. ÚVOD K PRAKTICKÉ ČÁSTI

O motivaci k provedení tohoto výzkumu jsem se zmiňovala už v úvodu práce. Celkově jej považuji za pilotní výzkum, který by mohl otevřít dveře dalšímu zkoumání misijní problematiky, případně živější komunikaci mezi misionáři a antropology, která by později mohla vést i ke vzájemné spolupráci, ať už na úrovni podílení se antropologů na školení misionářů, nebo reálné aktivní spolupráce v terénu.

Původně jsem stála o to zjišťovat vztah misie a kulturní antropologie, tedy zjistit, jak se „obě strany“ navzájem vnímají a zda jsou otevřené případné spolupráci, či jestli už mají s takovou spoluprací zkušenosti. Takto jsem nadefinovala výzkumné otázky a provedla jsem první dva rozhovory s českými misionáři. Narazila jsem ale na to, že nevěděli, co je to kulturní antropologie, ani na ni neměli žádný názor a neznali její aktivity, vztah tedy v podstatě nebylo možné zjišťovat.

Upravila jsem proto výzkumné otázky a místo vztahu ke kulturní antropologii jsem se začala soustředit na evangelizační strategie a vztah misionářů ke kultuře evangelizovaného obyvatelstva, projevy etnocentrismu či kulturního relativismu při evangelizaci a jednání s lidmi jiné kultury. Zároveň jsem se rozhodla udělat rozhovory s protestantskými i katolickými misionáři a neomezovat se jen na české prostředí, ale využít i svých kontaktů na zahraniční misionáře, a vzájemně jejich výpovědi srovnat.

6. CÍLE VÝZKUMU

Cílem výzkumu je zmapovat evangelizační strategie a postupy současné křesťanské misie při výjezdech do zemí mimo euroamerický prostor. Během provádění výzkumu si budu všimnout především toho, jak misionáři tuto činnost provádí v kontextu místní kultury. Budu se věnovat těmto tématům:

- Příběh misionáře
- Evangelizační strategie
- Cíle misionáře
- Misionářův popis místní kultury
- Misie a kultura

Dalším cílem výzkumu je zjistit, zda se výpovědi misionářů a celkové pojetí misie liší mezi misionáři z různých křesťanských denominací.

7. METODOLOGIE A REALIZACE VÝZKUMU

7.1. Metoda výzkumu a výzkumný design

Pro realizaci svého výzkumu jsem se rozhodla použít kombinaci designů případové studie a zakotvené teorie.

Případovou studii označují autoři Roman Švaříček a Klára Šedřová jako vhodnou pro zkoumání a porozumění jednomu či několika málo konkrétním případům zachycujícím určitý sociální jev.¹⁰⁴ Tento design považuji za vyhovující, ne však zcela dostatečný, protože mi kromě popsání misie jako sociálního jevu jde i o postihnutí vztahů mezi kategoriemi a formulování nové teorie. Proto kombinuji případovou studii se zakotvenou teorií.¹⁰⁵

Hlavní metodou sběru dat pro mě byl rozhovor pomocí návodu¹⁰⁶ s protestantskými a katolickými misionáři, kteří se misii aktivně věnují či v minulosti věnovali a mají zkušenosti s misijní prací mimo euroamerický prostor. Tento polostrukturovaný způsob vedení rozhovoru představuje seznam okruhů, ke kterým se tazatel potřebuje dostat, zároveň mu ale ponechává volnost v pořadí, v jakém se táže, nebo ve spontánních reakcích na nově vyvstávající témata.¹⁰⁷

Rozhovory jsem strukturovala do pěti základních tematických okruhů, ke kterým jsem měla připravené otázky a o kterých jsem chtěla s misionáři mluvit. Zároveň jsem ale chtěla, aby misionář sám a přirozeně hovořil o svých zkušenostech a zážitcích, proto jsem na začátku každého rozhovoru nechala misionáře, aby mi volnou narací popsal své misijní působení, způsob, jakým se k misii dostal, a jaká je (případně byla) náplň jeho misijní práce.

Dále jsem rozhovor svými otázkami směřovala k těmto tématům:

- Příprava na misijní činnost a konkrétní výjezdy
- Strategie navazování kontaktů a evangelizace
- Cíl misie (otázky po misionářově celkovém pojetí misie)

¹⁰⁴ ŠVAŘÍČEK, Roman – ŠEŘOVÁ, Klára et. al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0, s. 97.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 86-87.

¹⁰⁶ HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-246-0030-7, s. 111.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 111.

- Konflikt křesťanství a místních kulturních projevů
- Důležitost a misionářova snaha porozumět místní kultuře

Celkově se mi podařilo provést šest rozhovorů (do kterých nepočítám své první dva rozhovory, které jsem ještě vedla jiným způsobem a s jinou výzkumnou otázkou, jejich zařazení do aktuálního výzkumného vzorku by tudíž mohlo zkreslit výsledky výzkumu). Všechny tyto rozhovory jsem provedla v průběhu února a března 2016 a podařilo se mi je nahrát na diktafon. Celkově jsem získala 5 hodin 55 minut záznamu, průměrná délka trvání jednoho rozhovoru byla tedy cca 59 minut.

Protože pro svůj výzkum zčásti používám design případové studie, nemohu založit jeho výsledky pouze na rozhovorech s informátory.¹⁰⁸

Jako další pramen poznání problematiky vnímám své studium názorů katolických i protestantských teologů, stejně jako oficiálních stanovisek církve v otázce misie či nekřesťanských kultur. Toto studium jsem představila už v teoretické části této práce, nyní se k poznatkům budu vracet a srovnávat je s výpověďmi misionářů.

Na začátku ledna 2016 jsem se také zúčastnila dvoudenního misiologického kurzu na pražském *Evangelikálním teologickém semináři*¹⁰⁹, který se soustředil jak na teologický základ misijní činnosti, tak na otázku současné úlohy a angažovanosti církve nebo aktuální problémy mezináboženského dialogu. Kurz byl vyučovaný teologem a pastorem Církve bratrské a přinášel odpovědi na danou problematiku, jak z pohledu oficiálního učení evangelikálních církví, tak z osobního pohledu vyučujícího. Svoji účast na kurzu jsem pojala jako zúčastněné pozorování, při kterém mi víc než o skupinu studentů šlo hlavně o osobu vyučujícího a jeho názory.

Jako metodu analýzy dat jsem zvolila otevřené kódování, které je nedílnou součástí zakotvené teorie.¹¹⁰ Díky této metodě jsem mohla důsledně analyzovat jak přepisy rozhovorů, tak své poznámky z misiologického kurzu. Následně jsem srovnávala výskyty kódů v jednotlivých materiálech, a vytvářela tak rodiny kódů. Ty z velké části kopírovaly témata, o

¹⁰⁸ Jednou z hlavních charakteristik případové studie je to, že se pro pochopení sociálního jevu používá co nejvíce dostupných zdrojů informací. (ŠVARŤÍČEK, Roman – ŠEĎOVÁ, Klára et. al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0, s. 98.)

¹⁰⁹ EVANGELIKÁLNÍ TEOLOGICKÝ SEMINÁŘ. Úvodní stránka. *Evangelikální teologický seminář* [online]. [cit. 2011-04-26]. Dostupné z: <https://etspraha.cz/>

¹¹⁰ ŠVARŤÍČEK, Roman – ŠEĎOVÁ, Klára et. al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0, s. 90.

kterých jsem s misionáři hovořila. Proto jsem dále hledala, jak spolu dané kategorie souvisí a jak o nich jednotliví misionáři hovoří, případně jaký na ně mají názor. Svou další analýzu jsem zaměřila na rozdíly ve výpovědích jednotlivých misionářů a na hledání příčin těchto rozdílů.

7.2. Výzkumný vzorek

7.2.1. Navázání kontaktů a výběr výzkumného vzorku

Pro navázání kontaktů v první fázi mého výzkumu mi jednoznačně otevřelo dveře mé členství v české protestantské církvi. Je to prostředí konkrétní církve, ve které se o celosvětové misií mluví, církev finančně dlouhodobě podporuje několik misionářů v zahraničí a někteří členové se zúčastňují kratších misijních výjezdů do zahraničí. Dovoluji si tvrdit, že téměř každý člen této církve ví alespoň o jednom člověku, který se na misií buď aktivně podílí, nebo podílel v minulosti.

Tak tomu bylo i u mě, proto když jsem chtěla provést své první dva sondážní rozhovory a zorientovat se v situaci, měla jsem kam se obrátit. Níže uvádím stručnou charakteristiku prvních kontaktů, které mě posunuly dále až ke konečnému výzkumnému vzorku.

Informátorka Klára¹¹¹ (3.4.2015)

Paní z protestantské církve, která strávila dvakrát po sobě tři měsíce v křesťanské nemocnici v severní Indii jako lékařka.

Kontakt jsem na ni získala přes společné známé, před rozhovorem jsme se ale osobně neznaly. Sdělila jsem jí, čím se zabývám, a poprosila jsem ji, zda by mi neposkytla rozhovor, který mně bude sloužit jako sondážní. Ochotně souhlasila a sešly jsme se u ní doma, atmosféra byla příjemná a přátelská, každopádně už v průběhu rozhovoru mi začalo docházet, že budu muset směr svého výzkumu pozměnit. V tomto mě setkání s ní rozhodně posunulo dál.

Informátoři Černí (30.4.2015)

Pan a paní Černí, se kterými jsem vedla druhý rozhovor, byli manželským párem z protestantské církve, který strávil několik měsíců v Keni, prací mezi Masaji. Podobně jako

¹¹¹ Nepoužívám pravá jména informátorů, důvodům anonymizace se věnuji na straně 36 této práce.

první kontakt, i paní Černá byla lékařka a pomáhala tam provozovat malou polní kliniku, její muž se staral o nějaké základní technické potřeby kliniky, zároveň ale v rozhovoru několikrát zmínil, že vlastně během celého pobytu nenašel uplatnění a že tam „nemusel být.“

Před setkáním jsem je osobně znala, ale nevěděla jsem, že se v minulosti věnovali misii, na tento fakt mě opět upozornili naši společní známí. Během rozhovoru, ale hlavně během kódování a průběžného zpracování dat, jsem si ověřila, jak mám dále svůj výzkum směřovat a jak se mám svých informátorů dotazovat.

Po těchto prvních dvou rozhovorech jsem přepracovala výzkumné otázky i osnovu rozhovoru a pokračovala jsem dál. Měla jsem v plánu začít oslovovat další misionáře ze svého okolí. V tuto chvíli mi situaci výrazně ulehčila „náhoda“, díky které jsem na stránkách jiné protestantské církve našla upoutávku na misijní kurz. V první chvíli jsem zauvažovala o tom, že bych se ho sama zúčastnila, mé časové možnosti to ale nedovolily. Každopádně jsem kontaktovala jeho vedoucího, pana Jaroslava, představila jsem mu svou práci a po dohodě jsme se setkali. Měla jsem zájem o to udělat rozhovor přímo s ním, on mi to ale neumožnil, především z důvodu, že nechtěl, aby jeho jméno bylo kdekoli spojováno s misíí. Ani můj příslib anonymizace mu nestačil, rozhovor mezi námi tedy neproběhl tak, abych ho mohla zařadit do výzkumného vzorku. Setkání s ním pro mě ale bylo i tak velice přínosné, protože na jeho základě mi poslal seznam kontaktů na misionáře, na které mi doporučil se obrátit s odvoláním na něj. Touto cestou jsem se dostala k informátorkám Marii a Radce.

Navazování kontaktů v katolické církvi pro mne bylo mnohem složitější, protože je to prostředí pro mne cizí a nevím, jaká je tam situace. V první chvíli jsem se pokoušela oslovit některé své katolické přátele s otázkou, zda o někom neví, tato snaha ale zůstala bez odezvy.

Nakonec jsem našla na webových stránkách *Papežských misijních děl* kontakt na pražskou arcidiecézi, kam jsem odeslala email adresovaný sestře Anežce s žádostí o pomoc. Ta moji žádost odeslala na další diecézní ředitelství *PMD* a několika misionářům. Díky ní se mi pak emailem ozvali dva katoličtí informátoři – Páter Gustav a sestra Vendula, a domluvili si se mnou rozhovor.

7.2.2. Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvoří šest informátorů, z toho čtyři jsou z protestantských církví, dva jsou z církve katolické. Spojujícím prvkem (a jedním z kritérií pro jejich výběr) jsou zkušenosti s misijní prací v zemích mimo euroamerický prostor a alespoň několikaměsíční pobyt v těchto zemích. Výjimku tvoří jen informátorka Marie, která Evropu geograficky neopustila, její zkušenosti a výpovědi o misijní práci byly ale natolik zajímavé a přínosné, že jsem se rozhodla zařadit ji do výzkumného souboru.¹¹² Níže uvádím stručné charakteristiky svých informátorů.

Informátorka Marie (9.2.2016)

Slečna z protestantské církve, která se opakovaně zúčastnila krátkodobých výjezdů do Řecka do křesťanského uprchlického střediska, několikrát tyto výjezdy sama vedla. Při své práci se setkává především s afghánskými a íránskými muslimy, specializuje se na jejich kulturu a mluví plynule persky. Ačkoli tedy nevyjíždí na misii mimo Evropu, má bohaté zkušenosti s mimoevropskou kulturou a rozhovor s ní byl pro můj výzkum velkým přínosem. Setkání proběhlo v Kutné Hoře.

Informátorka Radka (8.2.2016)

Slečna z protestantské církve, která strávila půl roku v Ugandě a Tanzanii, nejprve na místní misijní biblické škole organizace *Youth with a Mission*¹¹³, pak na několikaměsíčním misijním výjezdu organizovaném touto školou. Na svém výjezdu misijně pracovala ve větší skupině studentů, z nichž většina byla původem z Afriky. Samotná škola i vedení misie sice spadalo pod tuto americkou organizaci, jinak ale bylo v rukou místních křesťanů. Rozhovor proběhl v Praze.

Informátorka Luisa (5.2.2016)

Slečna Luisa pochází z Guatemaly a je členkou místní protestantské církve. Seznámila jsem se s ní během svého studia na biblické škole *Christ for the Nations Institute* a věděla jsem, že se po dokončení svých studií a návratu do Guatemaly začala věnovat misijní práci ve své vlastní zemi a koordinaci krátkodobých misijních výjezdů z USA a Kanady. Požádala

¹¹² Konkrétní důvody popisují vzápětí.

¹¹³ YOUTH WITH A MISSION WORLDWIDE. About us. *Youth with a Mission* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.ywam.org/about-us/> (Název organizace česky: „Mládež s posláním“)

jsem ji o rozhovor, který proběhl po Skypu a v angličtině. Slečna Luisa pracuje ve své zemi pro mezinárodní organizaci *Food for the Hungry*¹¹⁴, která se stará o transformaci, rozvoj a vymýcení chudoby v komunitách v rozvojových zemích. Ona sama má na starosti malé misijní týmy, které tam několikrát ročně vysílají americké a kanadské sponzorské církve.

Informátor Chris (14.3.2016)

Kontakt na pana Chrise mi zprostředkovala slečna Radka, která se s ním osobně znala. Je to Američan momentálně žijící v Čechách. Jeho rodiče z protestantské evangelikální církve působili jako misionáři na Papui-Nové Guineji u jednoho konkrétního kmene hluboko v deštném lese. Tam se také pan Chris narodil a strávil prvních 15 let svého života. Rozhovor proběhl v Jenštejně, mluvili jsme spolu anglicky.

Informátor Gustav (18.2.2016)

Páter Gustav je Rakušan, který již několik let žije v české katolické misijní komunitě a mluví plynule česky. Patří k oblátům Panny Marie neposkvrněné a jako takový strávil asi 6 let v Pákistánu a 2 roky v severní Africe. V misiích byl knězem místní křesťanské komunitě. Setkání proběhlo v Plasích u Plzně.

Informátorka Vendula (27.2.2016)

Sestra Vendula je zdravotní sestra a patří ke katolickým sestrám boromejkám¹¹⁵. Strávila několik let v Zambii, Indii a Senegal, k čemuž se dostala skrze organizaci *Likvidace lepry*¹¹⁶. Z časových důvodů a kvůli velké vzdálenosti mezi našimi bydlišti jsme se nemohly setkat osobně, proto rozhovor proběhl po Skypu.

7.3. Rizika výzkumu a etické aspekty

Jako jedno z největších rizik vnímám svoji zainteresovanost v protestantské církvi a osobní sympatie s misionáři, stejně jako osobní přátelský vztah s některými z mých informátorů. Je to fakt, který mi sice usnadnil vstup do terénu a základní orientaci v

¹¹⁴ FOOD FOR THE HUNGRY. About Food for the Hungry. *Food for the Hungry* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <https://fh.org/> (Název organizace česky: „Jídlo pro hladové“)

¹¹⁵ KONGREGACE MILOSRDNÝCH SESTER SV. KARLA BOROMEJSKÉHO. Úvodní stránka. *Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.boromejky.cz/>

¹¹⁶ LIKVIDACE LEPRY. Kdo jsme. *Likvidace lepry* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.likvidacelepry.cz/>

problematice, zároveň byl ale důvodem, proč pro mne už od počátku bylo jednodušší shánět data na protestantské straně spektra. Výše jsem popisovala některé své nesnáze s navazováním kontaktů s katolickými misionáři. V podstatě ale nejsem schopná posoudit, jestli tyto mé obtíže byly způsobeny jen tím, že katolické prostředí je pro mě cizí, nevím, „jak to tam chodí“, ani v něm nemám dostatek kontaktů, nebo i skutečnou situaci misijní aktivity v katolické církvi. Každopádně je nutné mít na paměti, že se mi v průběhu mého výzkumu nepodařilo proniknout do problematiky katolické misie v takové míře, jako do té protestantské.

Protože si uvědomuji rizika své zaujatosti (ať už vůči misii obecně, či vůči misijním aktivitám protestantské církve), rozhodla jsem neuchylovat se při analýze dat a tvorbě teorií k hodnotícím soudům, ale spíš ke snaze pochopit rozdíly vnímání a provádění misie mezi různými případy. Myslím si, že pokud se budu držet této cesty, může můj výzkum přinést objektivní a kvalitní výsledky.

Co se týče etického aspektu, nejsem si vědoma žádných zásadních problémů spojených s mým výzkumem. Všem svým participantům jsem představila, kdo jsem, čím se zabývám a proč s nimi rozhovor vedu. Sdělila jsem jim i svoji příslušnost k protestantské církvi a motivaci k provádění výzkumu.

Samozřejmostí pro mne bylo zajistit anonymizaci jejich jmen. Jediný, kdo na takové anonymizaci výslovně trval, byl pan Jaroslav, který nechtěl, aby jeho jméno bylo na internetu dohledatelné v souvislosti s misíí. Je to požadavek naprosto oprávněný a u misionářů zcela pochopitelný. Pokud mají ještě nějaké plány a představy o své misijní aktivitě do budoucna, mohlo by jim to „zavřít dveře“ při získávání viz nebo při vstupu do zemí s protikřesťanskou legislativou. Byla jsem ochotná i zkontaktovat s misionáři přepisy našich rozhovorů, toto si ale vyžádala pouze informátorka Radka, která se chtěla nad celým tématem znovu v klidu zamyslet. Přepis rozhovoru mi ale vrátila bez větších úprav, jen doplnila informace o svých dalších misijních aktivitách, na které si během rozhovorů nezapomněla.

U provádění zúčastněného pozorování na misiologickém kurzu nevnímám žádný etický problém. Vyučujícímu i studentům jsem se představila jako studentka antropologie, řekla jsem, že jsem věřící a zajímám se o misii, a proto jsem se rozhodla na kurz přihlásit. Až po jeho ukončení jsem vyučujícímu sdělila, že pracuji na kvalitativním výzkumu o křesťanské misii, a zeptala jsem se, jestli mohu své poznámky a informace, které na kurzu zazněly, zahrnout do svých sesbíraných dat. Vyučující s tím neměl žádný problém a dal mi k tomu své svolení.

8. VÝSLEDKY VÝZKUMU

Během analýzy nasbíraných dat se mi podařilo vytvořit celkem 52 kódů, které jsem rozdělila do čtyř kategorií. Nyní tyto kategorie podrobně popíšu a na jejich základě se pokusím konstruovat možné teorie.

8.1. Příběh misionáře

Příběh misionáře je jeho vyprávěním o tom, jak se ke své misijní činnosti dostal, co misii předcházelo, jak probíhala, případně i co se dělo po jejím skončení. Co stejně tak do této kategorie patří, je misionářova reflexe místní kultury nebo popis lidí, se kterými se setkával. Při přemýšlení, jak čtenáři představit toto téma, jsem se rozhodla nejprve alespoň stručně převyprávět misijní příběhy jednotlivých informátorů a potom se zabývat zajímavými rozdíly mezi nimi.

Marie

Slečna Marie se k misijní činnosti dostala skrze svůj zájem o službu uprchlíkům a studium sociální práce. Ještě při studiu gymnázia se zúčastnila několika krátkodobých misijních výjezdů do uprchlických táborů. Později navázala kontakt s křesťanskou organizací, která v Athénách provozuje větší uprchlické středisko, a začala k nim pravidelně jezdit na několik týdnů ročně jako dobrovolník. V athénském středisku je uprchlíkům poskytováno základní poradenství a základní praktická humanitární pomoc. Dobrovolníci tam mají na starosti například přerozdělování šatstva, přípravu jídla pro uprchlíky, ale také navazování kontaktů s lidmi, kteří tam přichází hledat pomoc, a poskytování základní psychosociální pomoci na základě osobních rozhovorů. Krom toho také zvou uprchlíky na pravidelná setkání, na kterých společně obědvají, případně mají nějaký biblický program. Maximální většina uprchlíků přicházejících do Athén jsou muslimové z Blízkého východu, slečna Marie se ale nejvíce setkává s lidmi z Íránu a Afghánistánu, a to především proto, že mluví plyně persky. Jazyk se naučila ze své vlastní iniciativy během studia na vysoké škole. Ke svému studiu sociálních prací se rozhodla vystudovat ještě *Vyšší odbornou školu misijní a teologickou* v Kolíně.¹¹⁷

¹¹⁷ VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA MISIJNÍ A TEOLOGICKÁ. VOŠMT ve zkratce. *Vyšší odborní škola misijní a teologická* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://vosmt.cz/>

Po absolvování několika výjezdů do Athén začala slečna Marie tyto výjezdy sama organizovat. Shromažďovala zájemce ze své církve a celkově je vedla jak v přípravě na výjezd, tak potom při pobytu v Athénách. V době konání našeho rozhovoru se chystala odjet do Řecka na půl roku a pokračovat v činnosti.

Radka

Slečna Radka se rozhodla být misionářkou už v dětství. Když jí bylo jedenáct let, seznámila se s mezinárodní organizací *Youth with a Mission* (dále jen *YWAM*), a společně s ní se začala připravovat na svoje budoucí misijní působení. Absolvovala různá setkání a semináře, mluvila s misionáři a pozorovala je. Také se s touto organizací několikrát věnovala menším evangelizačním a misijním akcím v ČR nebo jinde po Evropě. Protože *YWAM* krom jiného provozuje po celém světě síť biblických škol zaměřených na misijní přípravu, rozhodla se slečna Radka na jednu z těchto škol přihlásit. Vybrala si školu v Ugandě, kam potom odjela na půl roku. Tři měsíce z toho absolvovala výuku, další tři měsíce byly věnovány misijnímu výjezdu do jedné vesnice v Tanzanii. Na misijní škole probíhalo studium misie z teologického hlediska a příprava pro vstup do terénu, včetně základní výuky svahilštiny.

Během misijního výjezdu do tanzanské vesnice skupina misionářů pomáhala v místní křesťanské mateřské školce, a to jak s praktickými záležitostmi, tak s přípravou výukových programů pro děti (například výuka angličtiny). Dále se angažovali v místní církvi, a celkově evangelizačně působili ve vesnici.

Po návratu z Afriky slečna Radka zůstala v kontaktu s organizací *YWAM* a asi rok s ní působila v jednom severočeském městě v mezinárodní komunitě misionářů. Byla tak vlastně misionářkou ve své vlastní zemi. Nyní si dle jejích slov dává od misijní činnosti pauzu, o svých plánech do budoucna nemluví.

Luisa

Slečna Luisa je momentálně také misionářkou ve své vlastní zemi - Guatemale. Jak jsem zmínila výše, v minulosti studovala v USA na biblické škole *Christ for the Nations Institute*. Tam vlastně získala základní přípravu pro svou budoucí činnost. Po návratu do Guatemaly začala pracovat pro křesťanskou mezinárodní organizaci *Food for the Hungry*, jejíž hlavním cílem je bojovat humanitární pomocí a školením proti extrémní chudobě a podvýživě. Organizace ve svém působení ale spojuje boj proti chudobě s misijní činností, evangelizace je tedy nedílnou součástí jejích aktivit. *Food for the Hungry* spolupracuje s mnoha americkými a kanadskými sbory, které finančně podporují jednotlivé guatemalské

vesnice. Každá vesnice, která se rozhodne přijmout pomoc od organizace, má potom partnerský sbor, který financuje rozvojové aktivity, zároveň musí alespoň jednou ročně do vesnice vyslat malý misijní tým. Slečna Luisa má na starosti koordinaci právě těchto misijních týmů. Pomáhá jim v přístupu do vesnice, seznamuje je s místními, často působí jako tlumočnice. Členové týmu se pak podílí na některých seminářích a výukových programech pořádaných organizací (o hygieně, zemědělství, vzdělání, atd.), zároveň si pro místní připravují evangelizační programy, modlí se za ně a celkově je duševně i duchovně podporují.

Chris

O tom, jak se pan Chris dostal k misijní činnosti, není třeba dlouze rozprávět, protože se narodil americkým misionářům v malé vesnici na Papui-Nové Guineji a následně tam strávil prvních 15 let svého života. Jeho rodiče v USA vystudovali biblickou školu *New Tribes Bible Institute*¹¹⁸ a potom odjeli, aby pracovali u konkrétního nově objeveného kmene. Lidé z tohoto kmene se před příchodem misionářů nikdy neseťkali s bílými lidmi, proto je ze začátku odmítali a snažili se je vyhnat ze své vesnice. Misionáři ale pravidelně podnikali dlouhou cestu pralesem a opakovaně je navštěvovali, pokoušeli se naučit alespoň základní fráze jejich jazyka a nakonec je požádali, aby si u nich mohli postavit dům a zůstat tam. Postupně poznávali jejich kulturu, zdokonalovali se v jazyce a získávali důvěru místních. Nakonec se jim povedlo vytvořit psanou podobu jejich jazyka a přeložit do něj téměř celou Bibli. Domorodce naučili číst a psát, a protože pozitivně přijímali křesťanské evangelium, vytvořili ve vesnici místní církve. Po dokončení prací na překladu Bible (práce trvala asi dvacet pět let) všichni američtí misionáři odjeli pryč. Kmen nadále žije v izolaci tradičním způsobem života, vyznává ale křesťanskou víru a funguje v něm církve složená pouze z místních obyvatel.

*„Všichni američtí, irští, prostě všichni misionáři jsou pryč. Žádná misie tam není. Oni můžou jít do vedlejší vesnice (poznámka: asi 4 hodiny pěšky), kde je misionář, ale jinak jsou absolutně nezávislí. A myslím si, že to je ten cíl, misionáři by měli udělat svou práci a odejít a nechat místní, aby to převzali.“*¹¹⁹

¹¹⁸ NEW TRIBES BIBLE INSTITUTE. Missions Focus. *New Tribes Bible Institute* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://ntbi.org/missions-focus> (Název školy česky: „Institut Bible pro nové kmeny“)

¹¹⁹ Pan C, rozhovor uskutečněný dne 14.3.2016. (V originále „*All the American, Irish and all the missionaries are gone. there is nothing there. They can walk out ot another village where there is a missionary. But they are totally independant. And I think it's the goal, the missionaries should do their job and leave and the locals have to take over.*“)

Sám pan Chris ve svých patnácti letech z Papuy odjel do USA, aby vystudoval střední školu, následně šel také na biblickou školu studovat misii. Po ukončení studia se přes svou církev dostal do ČR, kde pomáhal organizovat evangelizační English campy (jazykové tábory) pro mládež. Nyní žije v Čechách se svou českou manželkou. Do budoucna má vizi pomoci českým církvím více se zapojit do misijní činnosti a vysílat své členy do zahraničí.

Gustav

Páter Gustav je katolický kněz původem z Rakouska, který už ale mnoho let žije v mezinárodních misijních komunitách v České republice. To samotné mu bylo přípravou na misijní činnost. O působení mimo Evropu sám požádal, protože měl touhu jít sloužit „těm nejchudším“. Byl proto vyslán na šest a půl roku do Pákistánu jako kněz k už existující křesťanské komunitě. Tato křesťanská komunita byla tvořena lidmi z nejnižší pákistánské kasty tzv. Nedotknutelných, u kterých jediných byla úspěšná první katolická misie v oblasti. Páter Gustav se nejprve několik měsíců učil jejich jazyk, potom měl na starosti pastorační péči, sloužení mší, ale i praktickou pomoc svým svěřencům. Často musel členy křesťanské komunity zastupovat v právních sporech s obyvateli jiného vyznání. Jeho misie se vůbec nezaměřovala na novou evangelizaci nekřesťanů v zemi, dle jeho slov to nebylo možné, protože když se o to někteří misionáři v minulosti pokoušeli, docházelo k pogromům. Svou úlohu vnímal v praktické i duchovní podpoře křesťanské menšiny, sloužil ale i v okolí žijícím muslimům a hinduistům. Jeho farnost zřizovala školu, do které přijímala i muslimské děti, ty měly ovšem oddělené vyučování s muslimskými pracovníky. Dále farnost poskytovala základní humanitární pomoc všem lidem bez rozdílu vyznání, když oblast zasáhly ničivé povodně.

Po skončení jeho působení v Pákistánu strávil ještě dva roky v Egyptě a Libanonu a poté odjel zpět do Čech, kde slouží jako kněz v malé farnosti.

Vendula

Sestra Vendula je zdravotnicí u sester boromejek. K misii se dostala tak, že odpověděla na výzvu organizace *Likvidace lepry* a rozhodla se s nimi odjet pracovat do Indie. Nejprve se několik měsíců ještě v ČR učila anglicky, potom odjela do misijní komunity v Zambii, aby nasbírala zkušenosti s fungováním misie. V Zambii pracovala v hospici pro umírající, v sirotčinci, v mateřské škole, v nemocnici, starala se také o místní kostel a celkově poznávala tento druh vedení misie z různých úhlů. Následně odjela na několik měsíců do Etiopie, kde se dovzdělávala v léčbě tropických chorob, lepry obzvlášť. Po dokončení těchto

příprav se jí podařilo odjet do Indie, kde pomohla vybudovat nemocnici a následně v ní strávila téměř tři roky. Tato nemocnice fungovala z velké části jako komunitní centrum pro postižené leprou. Jedná se totiž o onemocnění, kvůli kterému bývají nemocní vyloučeni ze svých rodin a celkově odmítnuti společností. Jen mizivé procento lidí v této komunitě byli křesťané, snaha o evangelizaci tam ale neprobíhala. Sama sestra Vendula se o tom vyjádřila tak, že přijela těm lidem sloužit a ne kázat, žít s nimi jejich život ve vyloučení a tím ukázat na Boha a jeho milosrdenství.

Po skončení jejího působení v Indii odjela ještě na dva roky do Senegalu, kde pracovala v místním dispenzáři a ve středisku pro podvyživené děti. Nyní žije opět v ČR.

Náplň misijní činnosti

Už zde v samotném úvodu, kdy misionáři jen stručně vypráví o své cestě k misii a obecné náplni misijní činnosti, se dají vyzorovat zajímavé rozdíly mezi jejich výpověďmi. Můžeme si všimnout, že všichni čtyři protestantští misionáři se věnovali evangelizaci obyvatelstva, zatímco oba dva katoličtí misionáři zdůrazňovali, že v jejich misii evangelizace nekřesťanů neprobíhala.

Nemocnice a dispenzáře, ve kterých působila sestra Vendula, byly otevřené všem lidem bez ohledu na vyznání, ale soustředily se výhradně na praktickou službu nemocným. Páter Gustav sice sloužil místním i duchovně, jednalo se ale už o křesťanskou komunitu. Pokud se dostával ke službě nekřesťanům v oblasti, šlo opět o praktickou či humanitární pomoc.

Misijní činnost má být holistickou aktivitou, která se skládá z evangelizace a sociálního aktu.¹²⁰ Je to základní definice, na které se shodují protestanští i katoličtí teologové.¹²¹ Na základě výpovědí informátorů se ale domnívám, že v praxi se jejich pojetí misie liší, a to tak, že katolíci kladou větší důraz na onen sociální akt, zatímco pro protestanty je primární otázka evangelizace.

Potvrzení této hypotézy vnímám v práci protestantského teologa Pavla Černého, který píše, že evangelizace má mít v rámci misie určitou prioritu.¹²² Podobně tuto problematiku

¹²⁰ BOSCH, David J. *Dynamika křesťanské misie: dejiny a budúcnosť misijných modelov, 1. diel*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2009. ISBN 978-80-903986-2-7, s. 23.

¹²¹ Hlouběji jsem se touto problematikou zabývala na straně 10 této práce.

¹²² ČERNÝ, Pavel. *Kristovo dílo spásy jako základ a imperativ misie: aktivity Světové rady církví*. Brno: Pontes pragenses, 2006. ISBN 80-86263-72-X, s. 207.

upravuje i Lausannský závazek: „V poslání církve obětavě sloužit je evangelizace prvořadým úkolem.“¹²³

Zpětné hodnocení činnosti

Při důsledné analýze misionářských příběhů se mi podařilo vysledovat ještě jeden aspekt, který považuji za důležitý. Pro jeho popsání se zaměřím hlouběji na příběh slečny Radky, která strávila půl roku v Africe.

Po zpracování všech rozhovorů a vyhodnocení otevřeného kódování mě překvapilo zjištění, že slečna Radka byla jediná, která se během svého vyprávění uchýlila ke zpětnému hodnocení svého misijního výjezdu. Svoje zkušenosti opakovaně hodnotila negativně, vyjadřovala nespokojenost jak s biblickou školou, kterou absolvovala v Ugandě, tak s misijním výjezdem do Tanzanie.

Mluvila o tom, že jí nevyhovoval způsob, jakým přednášeli afričtí vyučující, kvalita výuky jí přišla velice nízká, měla mnoho neshod s africkými spolužáky. Když potom vyjeli na misii do Tanzanie, připadala si v podstatě zcela nepřipravená. Navíc v mnoha věcech nesouhlasila s vedením misijního výjezdu.

„Sama za sebe musím říct, že jsem s některejma téma věcma, jako se způsobem, jakým byly udělaný, měla problém.“¹²⁴

„Takže spoustu věcí přímo jako co se toho misijního výjezdu týče, tak já bych prostě dělala jinak, ale nějak jsme byli vedený a nemohla jsem“¹²⁵

V těchto svých pocitech nebyla sama, na biblické škole s ní studovalo několik dalších misionářů z Evropy nebo z USA, se kterými nespokojenost do určité míry sdílela.

„Čas od času to způsobilo fakt docela jako velký třenicice mezi tím, jak oni věci očekávali, že budou, a jak my jsme očekávali, že budou, kdy se někdy úplně jako fakt vytvořili dvě názorový protichůdný skupiny, jedna vedoucí z Afriky a druhá studenti ze západu.“¹²⁶

Snažila jsem se zjistit, co bylo příčinou těchto pocitů, které později slečnu Radku jako jedinou vedly dokonce k prohlášení, že studium na biblické škole jí bylo v terénu k ničemu, nebo že během misijního výjezdu musela dělat věci, se kterými nesouhlasila a dělat je nechtěla.

Při srovnání s ostatními příběhy jsem si uvědomila, že vlastně jako jediná byla při misii pod vedením místních lidí. Jak na biblické škole, tak potom v terénu ji vedli Ugand'ané.

¹²³ MEZINÁRODNÍ KONGRES PRO SVĚTOVOU EVANGELIZACI. *Lausannský závazek*. Lausanne, 1974, čl. 6.

¹²⁴ Slečna Radka, rozhovor uskutečněný dne 8.2.2016.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

Na rozdíl od ní se ostatní informátoři vlastně sami ocitali ve vedoucí pozici, případně působili pod vedením dalších Evropanů (například sestra Vendula v katolických misiích, nebo slečna Marta zpočátku svého misijního působení mezi uprchlíky).

Slečna Radka opakovaně říkala, že nesouhlasila s celkovým pojetím výuky misie na africké biblické škole, stejně jako se špatně ztotožňovala s jejich metodami vedení misie. Domnívám se tedy, že zde stojíme před zásadní neshodou mezi pojetím misie v očích Evropanky a pojetím misie v očích Ugand'anů.

Pokud jsem tedy výše diskutovala, že existuje rozdíl v pohledu na misii mezi katolíky a protestanty, zde vidíme, že pravděpodobně existuje i rozdíl mezi křesťany hlásícími se ke stejné denominaci, ale pocházejícími z různého kulturního prostředí.

8.2. Strategie evangelizace

Tato kategorie je vlastně částečně podřazená kategorii předchozí, protože jak již bylo zmíněno několikrát, evangelizace je součástí misie a informátoři se o ní přirozeně zmiňovali v souvislosti se svým příběhem a s celkovou náplní své misijní práce. Kódy v této kategorii jsem ale přiřazovala k výpovědím týkajícím se čistě evangelizačních strategií, případně misionářova pojetí evangelizace.

Jak jsem uvedla výše, katoličtí informátoři se evangelizaci při své misijní činnosti nevěnovali, proto se tyto kódy objevovali jen u protestantských misionářů. Tuto kapitolu tedy pojímám jako důslednější analýzu protestantských evangelizačních strategií.

Informátoři evangelizovali těmito způsoby: práce s dětmi, návštěvy domácností, pouliční evangelizace, veřejná shromáždění, osobní vztahy/rozhovory/modlitby a teologická polemika či kázání.

Práci s dětmi (ve smyslu evangelizování dětí, přípravy biblických her a programů pro děti aj.) se věnovali všichni protestanští misionáři. Často byla tato práce spojena se snahou poskytnout dětem alespoň základní vzdělání.

Slečna Radka působila v oficiálně fungující křesťanské školce v Tanzanii, která byla otevřená všem místním dětem z křesťanských i nekřesťanských rodin. Chodili do ní i muslimské děti, jejichž rodičům nevadilo, že budou mít křesťanskou výuku, proto tuto aktivitu označuji za evangelizační.

Evangelizace u slečny Marie probíhala tak, že do křesťanského střediska pro uprchlíky zvali celé většinou muslimské rodiny na společný oběd. Pokud měli příchozí potom zájem,

mohli se zdržet na biblický program, který se rozděloval na program pro děti a pro dospělé. S dětmi během tohoto programu probírali misionáři témata z Bible, hráli s nimi hry, zpívali křesťanské písničky, a tak dále.

U slečny Luisy a pana Chrise potom probíhala evangelizace dětí jako součást evangelizace celé komunity.

Návštěvy domácností jsou metodou evangelizace, která se objevila pouze u slečny Radky. Probíhala tak, že misionáři chodili v malých skupinkách po tanzanské vesnici, klepali na jednotlivé domy a vedli s obyvateli evangelizační rozhovory. Byla to jedna z věcí, ve které měla problém shodnout se s africkými misionáři, jak jsem psala výše.

„Afričani šli vždycky rovnou na věc, vždycky rovnou se zeptali „Znáte Ježíše jako svého pána a spasitele?“ a když jim bylo odpovězeno ne, tak se zeptali „a chtěli byste?“ ... a odpověď byla většinou ano, tak oni tam se s nima nějak pomodlili a řekli jim „a teď jste spasení a musíte chodit do církve“ (smích) a konec.“¹²⁷

Slečna Radka mluvila také o tom, že se tento systém snažila později změnit, mluvit s lidmi jiným způsobem, opakovaně navštěvovat jen jeden domov a postupně se v rozhovorech s lidmi dostávat k evangeliu. Vedení misie to ale zamítlo, což informátorka vysvětluje tím, že jim šlo více o kvantitu (tzn. navštívit za určený čas co nejvíce domovů) než o kvalitu.

Podobnou metodou je i pouliční evangelizace, která se objevila u slečny Marie a slečny Radky. U slečny Marie to bylo v kontextu aktuální situace. Za normálních okolností pracuje s příchozími uprchlíky přímo ve středisku, v létě 2015 bylo ale v Athénách větší množství uprchlíků na ulicích, nebo v parcích, proto misionáři ze střediska několikrát za sebou vyšli ven a evangelizovali přímo v ulicích. U slečny Radky potom probíhaly „masovější“ veřejné evangelizace a kázání.

Evangelizace probíhala i pořádáním shromáždění a bohoslužeb otevřených pro veřejnost, případně zvaním nevěřících lidí do místní církve. O takové praxi mluvily slečny Marie a Radka. Zároveň je to jediný druh evangelizace, který se svým způsobem objevil u katolíků, konkrétně u sestry Venduly. Ta se zmínila o tom, že sice nekřesťany na bohoslužby v misích přímo nezvali, byly jim ale otevřené a stávalo se, že se na ně lidé jiného vyznání

¹²⁷ Slečna Radka, rozhovor uskutečněný dne 8.2.2016.

přišli podívat. Otázkou ale je, zda něco takového můžeme označit za cílenou evangelizaci. Vzhledem k tomu, jak v jiných částech rozhovoru sestra Vendula zdůrazňovala, že evangelizace nekřesťanů neprobíhala, domnívám se, že nemůžeme.

Osobní vztahy, rozhovory a modlitby k evangelizaci využívala především slečna Marie. Mluvila o tom, že pro ni bylo přirozené hovořit s muslimskými ženami o Bohu a nabídnout jim modlitbu.

„Když oni začnou mluvit o Bohu, tak já třeba taky řeknu, čemu věřím já a proč je to pro mě důležité. Snažím se vyhybat tomu, že bych jako řekla takovou tu definici evangelia, jako Ježíš je Boží syn a zemřel za vaše hříchy...“¹²⁸

Evangelizací pomocí polemiky a kázání jsem nazvala všechny případy, ve kterých misionář (většinou na základě Bible) vysvětloval či obhajoval křesťanskou víru, případně přesvědčoval nevěřící ke konverzi. Něco takového se objevilo ve všech výpovědích protestantů, ale ve zvláštních souvislostech.

Slečna Luisa z Guatemaly explicitně vyjádřila, že takovou metodu používá, například při komunikaci s chudými vysvětluje jejich chudobu na biblickém základě, říká, že chudoba je výsledkem prvotního hříchu, což ji vede k vyprávění příběhu evangelia a vysvětlení, že pokud nechtějí žít v chudobě, musí přijmout Ježíše Krista a vybudovat vztah s Bohem.

Podobně se vyjadřoval i pan Chris. Jeho rodiče při působení ve vesnici objevili, že tamní domorodci trpí podvýživou. Bylo to z toho důvodu, že měli velice přísné kulturně dané restriktce týkající se konzumace většiny potravin (například mohli jíst jen ryby bez šupin, prasata do určité velikosti, ovoce nesměli jíst vůbec, jiné rostliny jen když zrovna nepršelo,...), což příchozím misionářům připadalo jako nesmyslné hladovění. Na základě toho se ale dostali k evangeliu.

„Takže když se o tom můj táta dozvěděl, byl si jistější, že může říct: Víte co, to co jste se učili a co vám říkali, je lež. Já věřím v Boha, který stvořil tuhle džungli, abyste ji snědli. Stvořil banány, tak je běžte sníst, jestli chcete. Stvořil pro vás všechny prasata, tak je snězte taky.“¹²⁹

¹²⁸ Slečna Marie, rozhovor uskutečněný dne 9.2.2016.

¹²⁹ Pan Chris, rozhovor uskutečněný dne 14.3.2016. (V originále: *So once my dad learnt about that stuff, he felt more confident to say, you know guys, what you've been learning is a lie. I believe in God, who created this jungle for you to eat. He made the bananas, go eat them if you want to. He made the pigs for you, you can eat them also.*)

Slečna Marie o evangelizaci polemikou mluvila spíš v záporu, říkala, že když komunikuje s muslimskými ženami, většinou to nepřichází v úvahu. Prý se do toho někdy pustili muži v jejím týmu, ale objevuje se to zřídka.

A konečně slečna Radka o takovém přístupu mluvila jako o přístupu svých afrických kolegů, který vlastně vzápětí hodně negativně hodnotila a prohlašovala, že ona sama by to dělala jinak.

Vypadá to tedy, že z nějakého důvodu v mém vzorku používají tento způsob evangelizace jen mimoevropští misionáři (pan Chris, slečna Luisa a afričtí kolegové slečny Radky). Misionáři z Evropy se vůči němu vymezují, nebo ho berou „opatrně“.

Zde jsme se tedy podívali hlouběji na to, jaké evangelizační strategie protestanští misionáři používají. Vzhledem k tomu, že se katoličtí misionáři v tomto vzorku evangelizaci nevěnovali, jednalo se o analýzu strategií pouze v rámci protestantských denominací. Přesto ale na povrch vyvstal minimálně jeden rozdíl, a to v reakcích na způsob evangelizace teologickou polemikou a kázáním. Dle mého názoru je tento rozdíl skutečně zapříčiněn kulturními rozdíly mezi protestanty samotnými.

8.3. Cíle misionáře

Tato kapitola popisuje, jak celkově misionáři pojmají misi a jaký mají názor na to, co je to úspěšná misie, případně jak by měla být prováděna.

Během našich rozhovorů jsem informátory postavila před otázku, co si myslí, že je hlavní cíl misie a jak by ho popsali vlastními slovy. Po jejich předchozím vyprávění o nejrůznějších formách provádění misie a hlavně po diskusi o rozdílných pohledech na důležitost evangelizace jsem očekávala i zde zásadní rozdíly. Proto jsem byla překvapená, jak moc si byly jednotlivé odpovědi navzájem podobné.¹³⁰

Téměř všichni informátoři mluvili o tom, že hlavním cílem je zprostředkování Boží lásky lidem.

Slečna Marie: „*Jako pro mě cíl je přinášet těm lidem Boží lásku, ukázat jim, že je Bůh miluje a prostě to jakej Bůh je no.*“¹³¹

¹³⁰ Bohužel jsem nezvládla získat odpověď na tuto otázku od slečny Luisy, a to z důvodu jazykové bariéry a špatného internetového spojení při provádění skypového rozhovoru.

¹³¹ Slečna Marie, rozhovor uskutečněný dne 9.2.2016.

Slečna Radka: „*Takže prostě sdílet evangelium, což znamená sdílet dobrou zprávu o tom, že Bůh je tady pro všechny lidi, že Bůh připravil cestu pro lidi, aby mohli přijít k němu, nabízí jim odpuštění hříchů a věčný život.*“¹³²

Páter Gustav: „*Zprostředkovat setkání se živým Bohem či zprostředkovat jeho dotek.*“¹³³

Sestra Vendula: „*Cílem misie je šířit Kristovo poselství o Boží lásce.*“¹³⁴

Jediný, kdo o cíli misie mluvil jinak, byl pan Chris.

„*Řekl bych, že cíl je osvobodit lidi. Z kultury, ve které žili.*“¹³⁵

Pan Chris jako jediný prohlásil, že cílem misie je faktická změna něčí kultury. Musíme mít na paměti, že vycházel z přesvědčení, že kmen, u kterého jeho rodina působila, nežil až do příchodu misionářů „šťastně“.

„*Ti lidé byli tak utlačováni, nemohli jíst jídlo, které chtěli. Opravdu si myslím, že křesťanství je ten nejlepší způsob, jak žít.*“¹³⁶

Paralelu k tomuto pohledu vnímám u slečny Marie, která při svém působení mezi muslimskými uprchlíky reflektovala průběh ramadánu.

„*Ty lidi, jim jde o to, aby nějakým způsobem se přiblížili Bohu, a jsou ochotný opravdu prostě nepít, nejíst celý den, oni se pak najedí v noci, ale bez té vody prostě v Řecku v létě, to je fakt hrozný. A vidíš i takovýto jakože, já se musím hrozně moc snažit, aby mě Bůh přijal a možná mi odpustí hříchy, když se budu dostatečně snažit. A to byl takovej moment, kdy mě to fakt bolelo a úplně jsem si říkala, vždyť přece Bůh už to zařídil a chce s nima mít vztah a oni se tady prostě pachtí. Jako taková touha, aby zažili to, že Bůh je přijal a že už se jako nemusej pachtit a dodržovat ten zákon a tak.*“¹³⁷

Ani tato zkušenost ji ale nevedla k tomu, aby definovala cíl misie jako změnu něčí kultury. Zajímavostí samozřejmě je, že na rozdíl od ostatních informátorů, kteří odpovídali na tuto otázku, není pan Chris Čech. Tento rozdíl by tedy mohl opět podporovat teorii kulturně daných rozdílů mezi pojetím misie.

¹³² Slečna Radka, rozhovor uskutečněný dne 8.2.2016.

¹³³ Páter Gustav, rozhovor uskutečněný dne 18.2.2016.

¹³⁴ Sestra Vendula, rozhovor uskutečněný dne 27.2.2016.

¹³⁵ Pan Chris, rozhovor uskutečněný dne 14.3.2016. (V originále: „*I would say to set people free. From the culture that they have lived in.*“)

¹³⁶ Tamtéž. (V originále: „*Those people were so oppressed, they couldn't eat food they wanted. I really think that christianity is the best way to live.*“)

¹³⁷ Slečna Marie, rozhovor uskutečněný dne 9.2.2016.

Obhajoba misie

S tímto tématem souvisí problematika obhajoby misie, tedy otázka, zda-li mají misionáři právo na to provádět svou činnost a evangelizovat národy. Problém jsem už jednou diskutovala z teologického pohledu v teoretické části této práce. Stejným způsobem se jí věnoval i vyučující misiologického kurzu, který v reakci na mé dotazy vlastními slovy interpretoval výše citovaný Lausannský závazek.

„Ani antropolog nemůže popřít, že některé věci jsou špatně... morální relativismus není možný, kastovní systém je špatný, ti lidé tam dole se nemají dobře, misie tomu má pomoci.“¹³⁸

Ze všech informátorů se problematice ale věnoval jen pan Chris, který si tedy jasně uvědomoval, že misie je snahou o změnu něčí kultury, a zároveň byl přesvědčen, že je to tak správně.

„Prostě jako to bylo od začátku, křesťanství zničilo původní židovskou tradici, která tam fungovala po tisíce let. Přišli a řekli „nemáte pravdu, my máme lepší kulturu“ a Židy to štvalo. Pokud něčemu opravdu věříš, musíš chtít změnit ostatní. Pokud říkáš, že jsi muslim, ale nechceš změnit křesťany, potom doopravdy nevěříš tomu, co říkáš.“¹³⁹

Je škoda, že jsem se v rozhovorech s ostatními misionáři nedostala k tomuto konkrétnímu tématu. Každopádně se domnívám, že pan Chris o něm měl potřebu mluvit i z toho důvodu, že se vlastně jako jediný dostal do kontaktu s lidmi, kteří byli až do příchodu misionářů zcela nedotčeni západní kulturou.

8.4. Misie a kultura

V této zajímavé kategorii jsou informace o misijním působení v kontextu místní kultury. Podobně jako jsem v teoretické části rozebírala vztah misie a místní kultury z oficiálních církevních pohledů, nyní tak budu činit z pohledu konkrétních misionářů. Informátoři při vyprávění o svých zkušenostech přirozeně reflektovali i místo, ve kterém působili, a jeho kulturu. Často nadšeně popisovali tamní prostředí a malé i velké odlišnosti od své vlastní kultury, jen zřídka se ale stalo, že by se sami od sebe uchýlili k jakémukoli

¹³⁸ Misiologický kurz, pozorování uskutečněno dne 9.1.2016.

¹³⁹ Pan Chris, rozhovor uskutečněný dne 14.3.2016. (V originále: „Like even from the begining, Christianity destroyed the Jewish tradition that had been there for thousand years. They came and say you are wrong, we have a better culture and the Jewish people were mad. If you really believe that, you have to want to change the others. If you say you are a Muslim but you don't want to change christians, then you don't really believe what you are saying you believe.“)

negativnímu hodnocení kulturních prvků, se kterými se setkali, tedy že by alespoň implicitně vyjádřili nesouhlas či přesvědčení, že daný kulturní aspekt je „špatný“.¹⁴⁰

Jak jsem již rozebírala dříve, oficiální stanovisko církve vůči inkulturaci evangelia je takové, že by do místního křesťanství měly být přijaty všechny kulturní prvky, které nejsou v rozporu s evangeliem.¹⁴¹ V žádném teologickém textu jsem ale nenalezla informaci o tom, jak by mělo být nakládáno s těmi kulturními prvky, které skutečně v rozporu s evangeliem jsou. Z toho důvodu jsem se na tuto problematiku dotazovala informátorů.

Zajímalo mne, jak misionáři vnímají konflikt mezi křesťanstvím a kulturními projevy. V rozhovorech jsem se ptala, zda narazili na nějaký kulturní prvek, který byl v rozporu s biblickým učením, a jak to případně dále řešili, nebo jak to vnímají. K tématu jsme se dostali ve všech rozhovorech a odpovědi byly zajímavé.

Slečna Radka měla zkušenost s praktikovaným mnohoženstvím u afrických spolukřesťanů.

„Jo, opravdu jsem byla hrozně překvapená tím, že spousta těch mejch spolužáků řeklo v jedný větě: „Já jsem z křesťanský rodiny, chodili jsme odmalička do církve a můj otec je polygamista“ ... má víc žen. A to mě hrozně překvapilo, jak to někdo může říct v jedný větě vůbec. Jako to že jsou z křesťanský rodiny, chápala bych, kdyby řekli „můj otec žil tradičním africkým způsobem, ale potom se stali křesťany“ a to já vim, že je trend, když prostě muž s více ženama se stane křesťanem, tak oni mu jako neřeknou, musíš si vybrat jednu manželku a ty ostatní třeba zatrat', to se tam pak řeší dál, ale to že mi někdo řekne, že jeho rodiče jsou křesťany a zároveň pořád žijou polygammním způsobem života, tak to mě dostalo. To jsem fakt koukala.“¹⁴²

Slečna Marie sama neřekla, že by měla z terénu takovou zkušenost (kromě toho, že dle jejího názoru je islám jako náboženství samo o sobě v rozporu s Biblií). Proto jsem konkrétní případ mnohoženství sama „nadhodila“ a zeptala se na její názor.

„Jako co, že by mu měl misionář říct „nemůžeš přijmout Ježíše, když máš dvě ženy?“ To asi ne... A nemyslím si, že je to překážka, aby se člověk stal křesťanem, když má dvě ženy. Naopak si myslím, že je v rozporu s nějakým křesťanským pojetím, že by měl jako jednu poslat jako zpátky domů nebo něco jo. Takže jako nevím no. Protože prostě jako rozvod je v rozporu s křesťanstvím. To si myslím, že je taková hodně jako obtížná situace, to by asi jako i záleželo

¹⁴⁰ Něco takového se stalo jen u pana Chrise a slečny Marie, oba případy jsem popisovala na stranách 45-46 této práce.

¹⁴¹ Viz stranu 26 této práce.

¹⁴² Slečna Radka, rozhovor uskutečněný dne 8.2.2016.

*na těch ženách, když by ty ženy jako nepřijaly křesťanství, tak třeba by od něj odešly dobrovolně.*¹⁴³

Jen pro doplnění obrazu uvádím vyjádření vyučujícího na misiologickém kurzu, týkající se toho stejného problému: *„Vy musíte hledat, jak být věrný Kristu a zároveň nechat Afričana, aby měl 4 manželky.*¹⁴⁴

Výše jsem popisovala zkušenosti rodičů pana Chrise s kulturními zvyklostmi ohledně stravování. Kromě toho se zmiňoval také o zvyku domorodců zabíjet při narození dvojčat jedno z dětí, protože věřili, že je posedlé zlými duchy. Misionáři takovou tradici měli samozřejmě potřebu konfrontovat. Ptala jsem se na to, jak konkrétně řekli místním, že by něco takového neměli dělat, a jak na to oni reagovali.

*„Ti lidé nechtěli takhle žít, to je to. Kdyby říkali „Nenene, neříkejte nám o svém Bohu, my jsme spokojeni tak, jak žijeme...“ Ale oni nás pozvali, abychom přišli, chtěli slyšet o našem Bohu. Možná to je klíčové, nebyli do toho tlačeni. Chtěli se dozvědět o našem Bohu.*¹⁴⁵

V souvislosti s jeho výše diskutovaným pojetím misie, které říká, že křesťanství fakticky *musí* změnit nekřesťanskou kulturu, dodal pan Chris, že ve spoustě případů se mu tradice měnit a ničit nechce, že ale cítí, že musí, a proto se s tím smířil.

*„V mém moderním uvažování je mi to líto, protože je to součást jejich kultury, je to tam tak po tisíce let a my bychom to měli změnit... V podstatě to taky nechci dělat, ale musím.*¹⁴⁶

Způsob, jakým se o tomto problému pan Chris vyjadřoval, mi připomněl dilemata holandských misionářů popisovaná v knize Webba Keana.¹⁴⁷

Zajímavé zkušenosti měl Páter Gustav, který mluvil o katolické zpovědi v kontextu pákistánské křesťanské komunity. Dle jeho názoru byl princip zpovědi, tedy jít a vyznat se jinému člověku ze svých hříchů, zcela „proti“ pákistánské kultuře, ve které neexistuje, aby

¹⁴³ Slečna Marie, rozhovor uskutečněný dne 9.2.2016.

¹⁴⁴ Misiologický kurz, pozorování uskutečněno dne 9.1.2016.

¹⁴⁵ Pan Chris, rozhovor uskutečněný dne 14.3.2016. (V originále: „The people didn't want to live like that, that's the thing. If they were saying „nonono, don't tell us about your God, we like the way we're living“ But they asked us to come there in the first place, they say they wanted to hear about our God. Maybe that's the big thing, that they weren't pushed. They wanted to know about our god.“)

¹⁴⁶ Tamtéž. (V originále: „In my modern mind I felt sad because it's part of the culture, it has been there for thousands of years and we should destroy it... I also don't wanna do that, but I must.“)

¹⁴⁷ Viz stranu 20 této práce.

někdo přiznal vinu. Zároveň ale podle učení katolické církve musí každý její řádný člen přijít ke zpovědi alespoň jednou ročně. Tento konflikt katolického učení a místní kultury byl vyřešen tak, že zpověď byla pro tyto křesťany učiněna zcela dobrovolnou záležitostí. Byla jim ponechána možnost jít ke zpovědi, Páter Gustav ale netrval na tom, aby k ní každý člověk skutečně přišel. K tomu ovšem dodal, že lidé i přesto ke zpovědi dobrovolně přicházeli.

„Ve skutečnosti, když člověk tam sedí a dá možnost, tak lidé přijdou. Protože mají tu potřebu, lidskou potřebu, prostě cítí ty své hříchy, tu svoji hříšnost a přece mají tu potřebu to říci. A chápou, že přece tak ta zpověď je chráněná forma. Aby mohli pocítit jakýsi to odpuštění a přitom je to opravdu něco proti jejich kultuře, ale je to tak lidské a myslím si křesťanské, že přece si lidé k tomu nacházejí cestu.“¹⁴⁸

Sestra Vendula se potom v afrických zemích setkala s čarodějnictvím praktikovaným jak mezi křesťany, tak mezi lidmi jiných vyznání. Sama říkala, že tento problém neřešila, protože tam byla v pozici zdravotní sestry a ne kazatele, proto jsem se ptala čistě na její osobní názor.

V: Nemyslím si, že čarodějnictví je v pořádku, ale neodsuzuju to a myslím si, že to je normální vývoj. Ta církev tam není to tisíciletí a půl jako u nás a prostě je tam kratší dobu, tak na to konto tam ještě je to, co asi přežívalo i v naší kultuře.

T: Takže si myslíte, že s postupem času budou takové věci mizet z té křesťanské země?

V: Předpokládám.¹⁴⁹

Narazila jsem zde na přesvědčení, že se není potřeba radikálně vymezit vůči přežívajícím nekřesťanským zvykům a snažit se je vymýtit, protože se v průběhu času „vymytí samy“ – tím, jak společnost bude čím dál tím víc christianizována, čím dál tím „blíž Bohu“.

Podobně o tom na jiném místě mluvil i Páter Gustav:

„My potom samozřejmě katolíci máme asi potom spíš takovej až moc důraz jakoby zachovat tu kulturu, moc do toho nezasahovat anebo ani moc se nesnažit jakoby evangelizovat, ale vychází to i z určitého pojetí graduality, že různé stupně, jak se člověk pomalu přibližuje k Bohu.“¹⁵⁰

Něco takového ve výpovědích protestantských misionářů nenacházím. Ti na konflikt křesťanství a kulturních projevů reagovali vždy buď striktním odmítnutím „pohanského“

¹⁴⁸ Páter Gustav, rozhovor uskutečněný dne 18.2.2016.

¹⁴⁹ Sestra Vendula, rozhovor uskutečněný dne 27.2.2016.

¹⁵⁰ Páter Gustav, rozhovor uskutečněný dne 18.2.2016.

zvyku, nebo snahou najít okamžitě platnou cestu, jak ho do evangelia přijmout, ovšem představu graduálního vývoje nekřesťanské kultury v křesťanskou evidentně postrádají.

Toto zjištění ještě podrobněji popisuje rozdíl mezi pojetím misie mezi katolíky a protestanty. Kromě toho, že u protestantů shledávám větší důraz na evangelizaci, nyní ještě nacházím odlišný pohled na koncept inkulturace (kontextualizace) evangelia. Jak jsem zmiňovala výše, teologické texty, které jsem studovala, se nevěnují otázce jak zacházet s kulturními prvky, které jsou v rozporu s biblickým učením. Misionáři samotní pak na ně mají rozdílné názory.

Katoličtí informátoři necítili potřebu tyto problematické aspekty ihned vyřešit, ale spíš dát kultuře čas, aby je vyřešila sama, zatímco ti protestanští na mne působili snahou přijít s okamžitým modelem inkulturace evangelia.

Nesoulad s křesťanem z jiné kultury

Posledním tématem, které považuji za nutné popsat, je problematika nesouladu s křesťany z jiné kultury. Už jsem o tomto tématu mluvila v souvislosti se slečnou Radkou a jejími problémy při misijním výjezdu v Tanzanii. Jako důležité ale vnímám, že se toto téma objevilo i u Pátera Gustava, když popisoval svou spolupráci s pákistánským kaplanem.

„Protože to ne že by byl zlý, ale prostě, to byly takové rozdíly v tom, jak se dívat na věci, že se člověk někdy i ptá, jestli máme vůbec stejné náboženství. A potom se o všem rozhodovat s ním, to opravdu bylo náročné.“¹⁵¹

Ačkoli se zde nejednalo o zásadní záležitosti a zmiňoval se o tom jen okrajově, myslím si, že výpověď poukazuje na dvě tendence. Zaprvé se opět může jednat o potvrzení kulturně dané rozdílnosti v celkovém pojetí misijní činnosti. Zadruhé se domnívám, že na lidské rovině částečně pokulhává teologický model inkulturace. Sám Páter Gustav se během našeho rozhovoru tématice inkulturace evangelia hodně věnoval a všechny jeho výpovědi byly v souladu s tím, co o inkulturaci říká misiologie. V praxi ale narážel na to, že se s křesťanem z jiné kultury nedokázal dohodnout a rozdíly mezi jejich vnímáním víry byly téměř nepřekonatelné. Inkulturované křesťanství, se kterým se setkával při spolupráci s pákistánským kaplanem, bylo dle jeho slov tak odlišné, až začal pochybovat, jestli je to opravdu pořád to stejné náboženství.

Otázkou je, zda se v problému slečny Radky jedná o stejnou záležitost. Tak jako tak, pokud jsou skutečně misionářům, navzdory církevnímu učení o inkulturaci, kulturní rozdíly

¹⁵¹ Páter Gustav, rozhovor uskutečněný dne 18.2.2016.

mezi křesťany z různých zemí na obtíž, domnívám se, že se jedná o zajímavé zjištění, které problematizuje koncept inkulturace evangelia a bylo by vhodné ho podrobit dalšímu zkoumání.

8.5. Závěr výzkumné části

Na základě sesbíraných dat a jejich analýzy se mi podařilo alespoň zčásti popsat rozmanitost fungování současné křesťanské misie v kontextu místní kultury. Soustředila jsem se na sledování rozdílů v misijních postupech mezi jednotlivými informátory, na základě čehož se mi podařilo definovat rozdíly mezi misí u protestantů a u katolíků.

Ze dvou hlavních složek misie dávají katolíci větší důraz na sociální akt, zatímco protestanti podtrhují evangelizaci.

Stejně tak existuje rozdíl mezi pojetím modelu inkulturace evangelia. Katolíci očekávají postupný vývoj nekřesťanské kultury v křesťanskou, do kterého není potřeba výrazně zasahovat. Protestanti potom působí snahou přijít s okamžitým řešením konfliktu mezi křesťanstvím a kulturními projevy.

V otázce modelu inkulturace jsem také narazila na rozdíl mezi teologickým pojetím inkulturace a jeho praktickým fungováním, kdy misionáři mluvili o tom, že křesťanství je třeba inkulturovat, ale při kontaktu s takto inkulturovaným evangeliem mezi místními křesťany jim byly kulturní rozdíly na obtíž.

Všechny tyto hypotézy vycházejí z analýzy výpovědí malého vzorku misionářů, a pokud by byly podrobeny hlubšímu zkoumání, bylo by možné je rozvést a dojít k přesnějším závěrům.

Závěr

Na začátku této práce stál zájem o to zjistit, jak je prováděna evangelizační činnost současných křesťanských misionářů. Pro pochopení mechanismů uvnitř křesťanské misie jsem se věnovala problematice z teologického, antropologického i historického hlediska, na otázku jsem se pokusila odpovědět i provedením kvalitativního výzkumu mezi misionáři z praxe.

Tento výzkum mě posunul dále v mém chápání současné misie, protože kromě jejího popisu mi umožnil také vystopovat zásadní rozdíly v pojetí misie a evangelizace mezi různými křesťanskými denominacemi, ale vlastně i mezi různými kulturami. Výzkum poukázal i na hypotetickou nefunkčnost určitých misiologických modelů v praxi.

Domnívám se, že význam mé práci leží v poodhalení těchto témat. Mnou provedený kvalitativní výzkum malého rozsahu může posloužit jako pilotáž pro další bádání v této oblasti, kterému bych se v budoucnu ráda věnovala. Zároveň si myslím, že by další práce na toto téma mohly pomoci jak antropologům ve formulování stanoviska vůči křesťanské misii, tak misionářům v dalším vedení jejich činnosti.

Použité prameny a literatura

Prameny

- Rozhovor se slečnou Marií uskutečněný v únoru 2016 v Kutné Hoře. Vedla Barbora Knížková. Audionahrávka a přepis v držení autora práce.
- Rozhovor se slečnou Radkou, uskutečněný v únoru 2016 v Praze. Vedla Barbora Knížková. Audionahrávka a přepis v držení autora práce.
- Rozhovor se slečnou Luisou, uskutečněný v únoru 2016 po Skypu. Vedla Barbora Knížková. Audionahrávka a přepis v držení autora práce.
- Rozhovor s panem Chrisem, uskutečněný v březnu 2016 v Jenštejně. Vedla Barbora Knížková. Audionahrávka a přepis v držení autora práce.
- Rozhovor s Páterem Gustavem, uskutečněný v únoru 2016 v Plasích. Vedla Barbora Knížková. Audionahrávka a přepis v držení autora práce.
- Rozhovor se sestrou Vendulou, uskutečněný v únoru 2016 po Skypu. Vedla Barbora Knížková. Audionahrávka a přepis v držení autora práce.
- Záznam zúčastněného pozorování misiologického kurzu na *Evangelikálním teologickém semináři*, uskutečněný v lednu 2016. Pozorovala Barbora Knížková. Záznam v držení autora práce.

Bibliografie

AMBROS, Pavel. *Pastorální teologie V: církev, kultura, společnost, misie*. Olomouc: Vydavatelství UP v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0418-4.

Bible. Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 1985. ISBN 80-85810-07-7.

BOSCH, David J. *Dynamika kresťanskej misie: dejiny a budúcnosť misijných modelov, 1. diel*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2009. ISBN 978-80-903986-2-7.

BOSCH, David J. *Dynamika kresťanskej misie: dejiny a budúcnosť misijných modelov, 2. a 3. diel*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2010. ISBN 978-80-903986-3-4.

CASTLEMAN, F. Robie. The Last Word: The Great Commission: Ecclesiology. *Themelios*. 2007, č. 32/3, s. 68-70. ISSN 0307-8388.

ČERNÝ, Pavel. *Kristovo dílo spásy jako základ a imperativ misie: aktivity Světové rady církví*. Brno: Pontes pragenses, 2006. ISBN 80-86263-72-X.

ČERNÝ, Pavel. Vztah teologie a misiologie: Misiologická hermeneutika. In: *Potřebujeme misiologii? Sborník příspěvků z první konference Středoevropského centra misijních studií*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2007, s. 9-16. ISBN 978-80-903986-0-3.

DOLISTA, Josef. *Misijní úsilí církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-558-6.

FAJFR, Daniel. Kontextuální misiologie jako nedílná součást praktické teologie. In: *Potřebujeme misiologii? Sborník příspěvků z první konference Středoevropského centra misijních studií*. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2007, s. 17-23. ISBN 978-80-903986-0-3.

FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-008-7.

GUREVIČ, Aron. *Nebe, peklo, svět. Cesty k lidové kultuře*. Jinočany: H&H, 1996. ISBN 80-85787-41-5.

HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-246-0030-7, s. 111.

KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Křesťanské misie v 16.-18. století*. Brno: Pontes Pragenses, 2001. ISBN 80-86263-24-X.

MEZINÁRODNÍ KONGRES PRO SVĚTOVOU EVANGELIZACI. *Lausannský závazek*. Lausanne, 1974.

MURPHY, Robert F. *Úvod do sociální a kulturní antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 978-80-86429-25-0.

PAPOUŠEK, Dalibor. *Počátky křesťanství*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 978-80-210-6921-3.

PLANNER, František. *Misijní činnost církve*. Řím: Křesťanská akademie, 1976.

ROBERT, Dana L. *Christian Mission*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 978-0-631-23619-1.

SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2005. ISBN 80-246-0337-3.

ŠVARŘÍČEK, Roman – ŠEĎOVÁ, Klára et. al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VALTROVÁ, Jana. *Středověká setkání s „jinými“: Modloslužebníci, židé, saracéni a heretici v misionářských zprávách o Asii*. Praha: Argo, 2011. ISBN 978-80-257-0399-1.

WEBB, Keane. *Christian moderns: freedom and fetish in the mission encounter*. Berkeley: University of California Press, 1955. ISBN 978-0-520-24651-5.

Elektronické zdroje

CENTER FOR THE STUDY OF GLOBAL CHRISTIANITY. *Christianity in its Global Context, 1970-2020* [online]. Center for the Study of Global Christianity, ©2013 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://www.gordonconwell.edu/ockenga/research/documents/2ChristianityinitsGlobalContext.pdf>

CHRIST FOR THE NATIONS INSTITUTE. About. *CFNI.org* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://cfni.org/explore-about/>

EVANGELIKÁLNÍ TEOLOGICKÝ SEMINÁŘ. Úvodní stránka. *Evangelikální teologický seminář* [online]. [cit. 2011-04-26]. Dostupné z: <https://etspraha.cz/>

FOOD FOR THE HUNGRY. About Food for the Hungry. *Food for the Hungry* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <https://fh.org/> (Název organizace česky: „Jídlo pro hladové“)

JOSHUA PROJECT. Global Statistics. *Joshua Project* [online]. © 2006 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: http://joshuaproject.net/global_statistics

KONGREGACE MILOSRDNÝCH SESTER SV. KARLA BOROMEJSKÉHO. Úvodní stránka. *Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.boromejky.cz/>

LAUSANNE MOVEMENT. About the Movement. *Lausanne Movement* [online]. [cit. 2016-01-14]. Dostupné z: <https://www.lausanne.org/about-the-movement>

LIKVIDACE LEPRY. Kdo jsme. *Likvidace lepry* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.likvidacelepry.cz/>

Missions (christianity). In: *Encyklopaedia Britannica* [online]. ©2016 [cit. 2016-01-17]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/topic/missions-Christianity>

NEW TRIBES BIBLE INSTITUTE. Missions Focus. *New Tribes Bible Institute* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://ntbi.org/missions-focus>

OCKENGA INSTITUTE. Media Citations. *Ockenga* [online]. [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <http://www.gordonconwell.edu/ockenga/research/Media.cfm>

PAPEŽSKÁ MISIJNÍ DÍLA. Představení: papežská misijní díla - Missio. *Missio* [online]. ©2012-2016 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://www.missio.cz/pmd/vyznam-poslani/predstaveni-pmd/>

PAVEL VI. Evangelii Nuntiandi. In: *Libreria Editrice Vaticana* [online]. 1975. [cit. 2016-01-07]. Dostupné z: http://w2.vatican.va/content/paul-vi/en/apost_exhortations/documents/hf_p-vi_exh_19751208_evangelii-nuntiandi.html

VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA MISIJNÍ A TEOLOGICKÁ. VOŠMT ve zkratce. *Vyšší odborní škola misijní a teologická* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://vosmt.cz/>

WYCLIFFE BIBLE TRANSLATORS. The History of Wycliffe. *Wycliffe* [online]. © 2015 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <https://www.wycliffe.org/about/>

WYCLIFFE BIBLE TRANSLATORS. Wycliffe 101: What Denomination is Wycliffe Affiliated With? *Wycliffe* [online]. © 2015 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <https://www.wycliffe.org/about/>

YOUTH WITH A MISSION WORLDWIDE. About us. *Youth with a Mission* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.ywam.org/about-us/> (Název organizace česky: „Mládež s posláním“)